

REGIONALNE CENTRUM EKOLOGICZNE
na Europę Środkową i Wschodnią
POLSKIE BIURO REC

**„OBOWIĄZKI, KOMPETENCJE I PODSTAWY PRAWNE
DZIAŁANIA INSPEKCJI WETERYNARYJNEJ
W PRZEDMIOCIE OBROTU
GATUNKAMI ZAGROŻONYMI WYGINIECIEM”**

WARSZTAT II: Materiały warsztatowe

Warszawa, wrzesień 2005

Dofinansowano ze środków
Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
przy wsparciu
Głównego Inspektoratu Weterynarii

Niniejsze materiały zostały opracowane na potrzeby II warsztatu zatytułowanego „**Obowiązki, kompetencje i podstawy prawne działania Inspekcji Weterynaryjnej w przedmiocie obrotu gatunkami zagrożonymi wyginieciem**” w ramach projektu „**Wsparcie współpracy pomiędzy instytucjami kontrolującymi obrót gatunkami fauny i flory zagrożonymi wyginieciem**”. Warsztat został zorganizowany dla Inspekcji Weterynaryjnej 28 września 2005 r.

Rozdział I

„Wstęp do problematyki CITES. Charakterystyka wspólnotowych aktów prawnych z zakresu handlu gatunkami zagrożonymi wyginieciem.” - *Marcin Pchalek*

Rozdział II

„Zagadnienia stosowania prawa krajowego i wspólnotowego w zakresie kompetencji i obowiązków Inspekcji Weterynaryjnej”

Część I: Wydawanie zaświadczeń o pochodzeniu okazów z niewoli. Przekazywanie dokumentacji” - *Andrzej Kepel, Marcin Pchalek*

Część II: Kontrola i nadzór nad podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie hodowli oraz handlu gatunkami zagrożonymi wyginieciem. Znakowanie. Weterynaryjna kontrola graniczna. Warunki transportu. Odpowiedzialność karna.” - *Marcin Pchalek*

Nota o autorach:

Marcin Pchalek - przygotowuje się do otwarcia przewodu doktorskiego na Uniwersytecie Warszawskim w Instytucie Prawa Międzynarodowego (Katedra Prawa Europejskiego). Specjalizuje się w prawie ochrony środowiska. Jest absolwentem Podyplomowego Studium Prawa Europejskiego na Wydziale Prawa UW oraz Podyplomowego Studium Ochrony Środowiska na Wydziale Biologii UW. Był uczestnikiem i referentem „Międzynarodowych warsztatów eksperckich ds. wdrażania kontroli handlu gatunkami zagrożonymi w Europie środkowo-wschodniej”.

Andrzej Kepel - dr biologii, absolwent Wydz. Rolniczego AR w Poznaniu oraz Wydz. Biologii UAM. Współzałożyciel i prezes Polskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra”. Przewodniczący Ogólnopolskiego Porozumienia dla Ochrony Nietoperzy. Członek Państwowej Rady Ochrony Przyrody (m.in. Komisji PROP - ds. CITES, ds. Ochrony Zwierząt i Ogrodów Zoologicznych oraz ds. Ochrony Roślin i Ogrodów Botanicznych). Członek Krajowej Komisji Ocen Oddziaływania na Środowisko. Współautor polskiej „Shadow List” sieci Natura 2000. W 2004 r. uczestnik XIII Konferencji Stron CITES. Koordynator wielu programów ochronnych – m.in. reintrodukcji susła moregowanego w Polsce. Autor dziesiątków artykułów i opracowań naukowych i setek popularnonaukowych dotyczących różnych dziedzin biologii, ochrony przyrody i prawa ochrony środowiska.

Redakcja:

Marta Kaczyńska, Polskie Biuro REC

Fot. na okładce: Rafał Kurczewski

Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią (REC) jest bezstronną, neutralną i niekomercyjną organizacją międzynarodową. Misją organizacji jest działanie na rzecz rozwiązywania problemów ochrony środowiska i wspieranie rozwoju zrównoważonego w Europie Środkowej i Wschodniej. Centrum realizuje swoją misję od 15 lat.

REC ma główną siedzibę na Węgrzech, w Szentendre i biura krajowe w każdym z 16 krajów-beneficjentów, którymi są: Albania, Bułgaria, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czechy, Estonia, Jugosławia, Litwa, Łotwa, Macedonia, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Turcja i Węgry.

Polskie Biuro REC pełni kluczową rolę w działaniach organizacji na terenie Polski. Biuro realizuje różnorodne programy w zakresie wsparcia instytucjonalnego, szkoleń z zakresu prawa, funduszy europejskich, mechanizmów finansowych i edukacji. Polskie Biuro REC zarówno uczestniczy w realizacji projektów międzynarodowych, jaki i przygotowuje własne programy skierowane do odbiorców w Polsce.

Polskie Biuro: ul. Grójecka 22/24 lok. 36 • 02-301 Warszawa
Tel: 48 22 823 84 59 • Fax: 48 22 822 94 01 • E-mail: recpl@data.pl • www.rec.org.pl/cites

SPIS TREŚCI

str.

I. Wstęp do problematyki CITES. Charakterystyka wspólnotowych aktów prawnych z zakresu handlu gatunkami zagrożonymi wyginięciem.....	3
1. Wprowadzenie.....	3
2. Rynek i sankcje CITES.....	3
3. Polska na rynku okazami CITES.....	5
4. Charakterystyka wspólnotowych aktów prawnych z zakresu handlu gatunkami zagrożonymi wyginięciem.....	6
4.1 Wspólnota Europejska a Konwencja Waszyngtońska.....	6
4.2. Rozporządzenia WE z zakresu ochrony dzikiej fauny i flory.....	6
4.2.1. Charakter prawny rozporządzeń WE.....	6
4.2.2. Rozporządzenie Rady 338/97.....	6
4.2.3. Rozporządzenie Komisji 1332/2005.....	12
4.2.4. Rozporządzenie Komisji 1808/2001.....	12
4.2.5. Rozporządzenie Komisji (WE) 252/2005.....	13
5. Implementacja rozporządzeń wspólnotowych do krajowego porządku prawnego.....	13
II. Zagadnienia stosowania prawa krajowego i wspólnotowego w zakresie kompetencji i obowiązków Inspekcji Weterynaryjnej	14
1. Wprowadzenie.....	14
2. Wydawanie zaświadczeń o urodzeniu okazów w niewoli.....	14
2.1. Uwagi ogólne.....	14
2.2. Powiatowy rejestr CITES.....	14
2.3. Powody wydawania zaświadczeń o urodzeniu okazów w niewoli.....	15
2.4. Uznanie zwierzęcia za urodzone w niewoli.....	16
2.5. Wnioski dotyczące wydawania zaświadczeń o urodzeniu w niewoli.....	17
3. Przekazywanie dokumentacji.....	18
4. Kontrola i nadzór nad podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie hodowli oraz handlu gatunkami zagrożonymi wyginięciem	19
5. Znakowanie.....	20
5.1. Rozporządzenie 1808/2001.....	20
5.2. Regulacje i metody stosowane w innych państwach członkowskich.....	22
5.2.1. Identyfikacja fotograficzna jako alternatywna metoda znakowania stosowana w Niemczech.....	22
5.2.2. Wymóg znakowania żółwi w Wielkiej Brytanii.....	23
5.2.3. Czechy.....	23
5.2.4. Węgry.....	23
5.2.5. Słowacja.....	24
5.2.6. Słowenia.....	24
6. Weterynaryjna kontrola graniczna	25
7. Warunki transportu.....	26
8. Odpowiedzialność za nielegalne czynności handlowe na rynku wewnętrznym. Rola dowodowa zaświadczeń o urodzeniu w niewoli w postępowaniach karnych.	29
9. Przepisy przeciwko wiarygodności dokumentów oraz inne właściwe przepisy karne...	31
Załącznik 1 - Gatunki z Aneksu VIII Rozp. 1808/2001 objęte wyjątkami od zakazów z art. 8 ust. 1 i art. 8 ust. 3 pkt (d) Rozp. 338/97 (czyli zakazów z zakresu obrotu komercyjnego oraz obowiązku uzyskania świadectwa art. 10). Okazy tych gatunków nie muszą być znakowane.....	35
Załącznik 2 - Formularz zaświadczenia o urodzeniu w hodowli.....	36

I. Wstęp do problematyki CITES. Charakterystyka wspólnotowych aktów prawnych z zakresu handlu gatunkami zagrożonymi wyginieciem.

1. Wprowadzenie

Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginieciem, zwana także Konwencją Waszyngtońską lub w skrócie **CITES**, została sporządzona w Waszyngtonie, w dniu 3 marca 1973 roku. Celem Konwencji jest ochrona dziko występujących populacji zwierząt i roślin gatunków zagrożonych wyginieciem poprzez kontrolę i ograniczanie międzynarodowego handlu tymi zwierzętami i roślinami, ich rozpoznawalnymi częściami i produktami pochodnymi. Dzisiaj jej stronami jest 169 państw.

Mechanizm działania Konwencji polega na poddaniu międzynarodowego handlu dzikimi gatunkami odpowiedniej kontroli. System kontroli przewiduje, że import oraz eksport (reeksport) gatunków objętych Konwencją możliwe są jedynie po uzyskaniu odpowiednich zezwoleń lub świadectw (muszą być one zgodne z tzw. kwotami eksportowymi ustalonymi przez poszczególne Państwa – Strony lub przez Konferencję Stron Konwencji Waszyngtońskiej). Gatunki te zostały zamieszczone w trzech załącznikach do Konwencji:

Załącznik I obejmuje:

wszystkie gatunki zagrożone wyginieciem, które są lub mogą być przedmiotem handlu. Handel okazami tych gatunków powinien być poddany szczególnie ścisłej reglamentacji w celu zapobieżenia dalszemu zagrożeniu ich istnienia i może być dozwolony jedynie w wyjątkowych okolicznościach.

Załącznik II obejmuje:

(a) wszystkie gatunki, które wprawdzie niekoniecznie już teraz są zagrożone wyginieciem, nie mniej mogą stać się takimi, jeżeli handel okazami tych gatunków nie zostanie poddany ścisłej reglamentacji mającej zapobiec eksploatacji nie dającej się pogodzić z ich utrzymaniem, oraz

(b) niektóre gatunki, które powinny być przedmiotem reglamentacji w celu poddania skutecznej kontroli handlu okazami gatunków objętych załącznikiem II w myśl punktu (a).

Załącznik III obejmuje:

wszystkie gatunki, co do których jedna ze Stron uzna swoją właściwość do objęcia ich reglamentacją mającą na celu zapobieżenie lub ograniczenie eksploatacji tych gatunków i wymagającą współpracy innych Stron w zakresie kontroli handlu.

2. Rynek i sankcje CITES

Nielegalny handel dziką fauną i florą nie jest jedynie problemem dla ochrony przyrody związanym z nieodwracalnymi konsekwencjami ekologicznymi, ale również dotyka gospodarek wielu rozwijających się krajów.

Globalny obrót dziką fauną i florą osiąga wartość 10 - 20 miliardów Euro rocznie, obejmując dziesiątki milionów okazów zwierząt i roślin. Sam legalny handel kawiozem opiewa na kwotę ok. 100 mln. euro rocznie.

CITES reguluje handel ok. 4000 gatunków zwierząt i 25 000 gatunków roślin, w stosunku do których poziom handlu może powodować problemy w ich ochronie. Konwencja zakazuje handlu ok. 600 gatunkami zwierząt i 300 gatunkami roślin, które są zagrożone wyginieciem.

Na międzynarodowy rynek trafia co roku ok. 5 milionów dziko pozyskanych ptaków, 15 milionów futer, 12 mln orchidei, 8 mln kaktusów, ok. 30 tysięcy naczelnych, i niezliczone inne gatunki. Europa jest jednym z największych importerów. Z gatunków znajdujących się na listach CITES Europa importuje ok. 50 % kawioru, ok. 75 % żywych ptaków, tyle samo roślin, a także 30 % naczelnych.

Konsekwencją nielegalnego handlu staje się nadmierna eksploatacja gatunków. W efekcie rzadkie i cenne gatunki znikają bezpowrotnie z powierzchni Ziemi. Wśród zwierząt odławianych w celach handlowych z naturalnego środowiska, pomimo zakazów, notuje się bardzo wysoką śmiertelność. Przyczyną są m.in. dramatyczne warunki transportu. Przemysłowcy przewożą zwierzęta upchane w kartonowych pudełkach, workach, termosach, wciśnięte do plastikowych butelek czy skrzytek w bagażach i samochodach.

Pomimo tego nielegalny handel się opłaca - czarnorynkowe ceny za najrzadsze okazy sięgają kilku a nawet kilkudziesięciu tysięcy Euro. Międzynarodowy przemysł roślin i zwierząt przynosi w skali światowej zyski porównywalne do przychodów z handlu narkotykami i bronią. Największe ceny osiągają okazy rzadkie i trudne do zdobycia, sprowadzane często na konkretne zamówienie klienta.

W przypadku bardzo rzadkich papug, np. ar błękitnych *Anodorhynchus leari* (Aneks A Rozp. 338/97 / Zał. I CITES) czy gadów, np. żółwi z Madagaskaru *Geochelone yniphora* (EU Aneks A/ Zał. I CITES), jeden okaz może osiągnąć na czarnym rynku cenę 30 tys. Euro. Za żałobnicę palmową *Probosciger aterrimus* (EU Aneks A/ Zał. I CITES), czy odmianę barwną pytona królewskiego *Python regius* (EU Aneks B/ Zał. II CITES) kolekcjoner jest gotów zapłacić nawet 15-18 tys. Euro.

W przeciwieństwie do towarów takich jak narkotyki, zasoby zagrożonych gatunków są skończone. Czyli im bardziej gatunek jest zagrożony tym okaz będzie cenniejszy.

Spiralę nielegalnego handlu ginącymi gatunkami nakręca moda na egzotyczne zwierzęta hodowane w domu oraz na „egzotyczne pamiątki” z podróży.

Trzeba zauważyć, że współodpowiedzialność za wyginięcie, a z drugiej strony za ochronę gatunków w państwach ich pochodzenia ponosimy także my, przy czym fundamentalnym złem jest to, że są one eksploatowane w odpowiedzi na nasze zapotrzebowanie.

W ramach konieczności dostosowania polskiego porządku prawnego do wymogów unijnych w nowej Ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004¹ wprowadzono w końcu rozwiązania (obejmujące adekwatne sankcje karne), które powinny umożliwić skuteczniejszą kontrolę obrotu gatunkami zagrożonymi wyginięciem.

Przepisy Ustawy o ochronie przyrody korespondują w odpowiednim zakresie z rozporządzeniami wspólnotowymi.

Główny przepis Ustawy o ochronie przyrody sankcjonujący częściowo katalog naruszeń z art. 16 Rozporządzenia 338/97 to art. 128. Przewiduje on karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 między innymi za nielegalne wprowadzanie do Wspólnoty Europejskiej (np. bez wymaganych zezwoleń lub zgłoszeń) okazów gatunków podlegających ograniczeniom, a także za czynności handlowe na rynku wewnętrznym pozostające w sprzeczności z właściwymi przepisami prawa Unii Europejskiej, czyli np. kupno lub sprzedaż okazów z Aneksu A lub B bez możliwości udowodnienia legalności ich pochodzenia.

Wszystkie Państwa członkowskie UE posiadają prawodawstwo ustanawiające sankcje i przepisy kompetencyjne. Jednak różnice w górnych granicach zagrożenia karą są znaczne (w niektórych przypadkach spotykamy się z odpowiedzialnością administracyjną i karną). Inną kwestią jest ustanowienie odpowiednich sankcji na poziomie legislacyjnym inną jest ich stosowanie.

¹ http://mos.gov.pl/lakty_prawne/ustawy/01.99.1079.shtml

W trakcie konferencji „Przestępczość przeciwko środowisku – zasady sankcji” Sekretarz Generalny CITES podkreślił, że:

„Zakres zaangażowania Wspólnoty na tym obszarze jest oczywisty: nie można dopuszczać do sytuacji, w której przemytnicy prowadzą swój obrzydliwy biznes w Państwach Członkowskich lub wykorzystują te, w których ryzyko zatrzymania, pociągnięcia do odpowiedzialności lub skazania sprzyja podejmowaniu tej działalności.”

3. Polska na rynku okazami CITES

Strumień dostaw obejmuje kłusowników i zbieraczy, lokalnych hurtowników i krajowych dystrybutorów z powiązaniem z odbiorcami w państwach przeznaczenia. Polska jest państwem przeznaczenia i państwem tranzytowym dla gatunków pochodzących z Afryki, Azji i Południowej Ameryki. Jest państwem tranzytowym dla gatunków przemycanych do Niemiec, Francji i Holandii z Afryki, Ukrainy i Rosji oraz kawioru z Rosji do państw UE. Ponieważ kontrole na polskich lotniskach są najbardziej kompleksowe, przemytnicy wybierają raczej transport lądowy aby uniknąć ryzyka.

Przemyt do Polski żywych okazów oraz przedmiotów zrobionych ze zwierząt ginących gatunków jest coraz częstszym zjawiskiem. W 2000 roku polska Służba Celna udaremniała wóz do naszego kraju ponad 1700 żywych okazów roślin i zwierząt oraz produktów pochodnych, chronionych na podstawie Konwencji Waszyngtońskiej. W 2001 roku Departament Ceł (Ministerstwo Finansów) odnotował podobną liczbę przypadków. Bilans 2002 roku był jeszcze bardziej niepokojący – polska Służba Celna zatrzymała ponad 19 000 okazów fauny i flory z list CITES, a w czasie jednej tylko, udaremnionej przez polskich celników, próby przemytu skonfiskowano ponad 1500 okazów zwierząt znajdujących się na liście gatunków zagrożonych wyginięciem. Na polsko-ukraińskiej granicy zatrzymano w latach 2001-02 np. ponad 1000 żółwi stepowych *Testudo horsfieldi* (EU Aneks B/ Zał. II CITES).

Według raportu, przygotowanego przed rozszerzeniem Unii Europejskiej przez TRAFFIC² (na zlecenie Komisji Europejskiej), wśród państw akcesyjnych nasz kraj znajdował się na trzecim (po Czechach i Malcie) miejscu pod względem liczby udaremnionych prób przemytu okazów chronionych Konwencją Waszyngtońską (CITES). Najwięcej zatrzymań (w latach 1992-99) obejmowało gady i ssaki oraz produkty pochodne, np. skóry, a także kawior. Według oceny służb celnych procent wykrywanych przestępstw jest jednak znikomy, co skutkuje tym, że ogromna liczba okazów pozyskanych nielegalnie wprowadzana jest na rynek wewnętrzny.

Nielegalny handel gatunkami zagrożonymi jest procederem związanym bezpośrednio z kompetencjami Inspekcji Weterynaryjnej. Stało się tak dlatego ponieważ, jedynym sposobem na wprowadzenie na rynek okazów pochodzących z przestępstw jest w dniu dzisiejszym uzyskanie dokumentacji świadczącej o pochodzeniu okazów z hodowli. Wchodzimy zatem w sferę przestępczości przeciwko wiarygodności dokumentów co będzie jeszcze przedmiotem szczegółowego omówienia, powiązaną pośrednio lub bezpośrednio z działalnością zorganizowanych grup przestępczych zaangażowanych w przemyt gatunków zagrożonych.

Polski system zwalczania zorganizowanej przestępczości w sferze komercyjnego handlu zagrożonymi gatunkami i produktami pochodnymi nie wypracował jednak mechanizmu, który umożliwiłby ujawnianie stosunków i związków pomiędzy indywidualnymi osobami zaangażowanymi w działalność przestępczą. Konieczna jest dokładna analiza każdego przypadku w celu określenia związków, które mogą świadczyć o zorganizowanym i profesjonalnym charakterze omawianych czynów (jak później będzie mowa rola Inspekcji Weterynaryjnej i w tym zakresie będzie istotna).

² TRAFFIC jest programem monitorowania handlu chronionymi gatunkami roślin i zwierząt, realizowanym wspólnie przez WWF i IUCN. Działa we współpracy z sekretariatem Konwencji Waszyngtońskiej (CITES) i wieloma innymi partnerami (<http://www.traffic.org>).

4. Charakterystyka wspólnotowych aktów prawnych z zakresu handlu gatunkami zagrożonymi wyginieciem

4.1. Wspólnota Europejska a Konwencja Waszyngtońska

Stronami Konwencji Waszyngtońskiej mogą być tylko państwa (nie weszła w życie jeszcze poprawka do Konwencji tzw. Gabarone Amendment, zgodnie z którą jej stroną będzie mogła zostać Wspólnota Europejska). Wspólnota Europejska wprowadziła pierwotnie do swojego porządku prawnego postanowienia Konwencji w Rozporządzeniu 3626/82, które weszło w życie 1 stycznia 1984 roku. Po dwudziestu latach unijne regulacje w przedmiocie handlu zagrożoną fauną i florą są w wielu dziedzinach bardziej rygorystyczne (*ale nie zawsze*) od zapisów Konwencji (Konwencja taką możliwość w pełni dopuszcza – art. 14). Jednocześnie w wielu przypadkach korespondują i odsyłają do postanowień tej Konwencji oraz decyzji Konferencji Stron.

Od 1 maja 2004 r. wszystkie poniżej omówione rozporządzenia WE stanowią część porządku prawnego obowiązującego w Polsce.

4.2. Rozporządzenia WE z zakresu ochrony dzikiej fauny i flory

4.2.1 Charakter prawny rozporządzeń WE

„Stosownie do art. 249 akapit 2 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską: „Rozporządzenie ma zasięg ogólny. Wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich”. Jak wynika z przytoczonego określenia, rozporządzenia mają najszerszy zakres obowiązywania, tak pod względem geograficznym, jak i podmiotowym. Adresatami ich norm są nie tylko wszystkie państwa członkowskie, ale i jednostki (osoby fizyczne i prawne). Omawiane akty mają charakter abstrakcyjny i mogą znaleźć zastosowanie w nieokreślonej liczbie przypadków. Rozporządzenia wspólnotowe są niekiedy porównywane do ustaw w krajowych porządkach prawnych.(...) Normy rozporządzeń obowiązują i są stosowane bezpośrednio, bez potrzeby ich inkorporowania czy transponowania do krajowych porządków prawnych.(...)” W praktyce państwa członkowskie wprowadzają do krajowych aktów prawnych przepisy kompetencyjne, instytucjonalne, a także uzupełniające, które nawiązują do właściwych przepisów rozporządzeń wspólnotowych i umożliwiają ich właściwe stosowanie.

„(...) Rozporządzenia są przejawem najgłębszej ingerencji prawodawcy wspólnotowego w porządku prawnym państw członkowskich. Są one instrumentem ujednoczenia prawa na całym terytorium wspólnoty.”³

„Nie budzą kontrowersji skutki rozporządzeń. Przyznanie rozporządzeniom na mocy art. 249 akapit 2 TWE waloru bezpośredniego stosowania przesądza o tym, że normom rozporządzeń przypisuje się też automatycznie bezpośredni skutek (...). Do tego niezbędne jest stwierdzenie, że przepisy rozporządzeń odpowiadają ogólnym wymaganiom bezpośredniej skuteczności, a więc są precyzyjne i bezwarunkowe.”⁴

4.2.2. Rozporządzenie Rady 338/97

Rozporządzenie Rady 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory poprzez regulację obrotu nimi stanowi główny akt regulujący przedmiotową materię. A oto zakres regulacji tego aktu z przytoczeniem najważniejszych artykułów z punktu widzenia kompetencji i obowiązków Inspekcji Weterynaryjnej.

³ Barcz J. (red.), „Prawo Unii Europejskiej - Zagadnienia Systemowe”, Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza 2003 str. 188-189

⁴ ibidem str. 252

Art. 1 Cel

Celem niniejszego rozporządzenia jest ochrona gatunków dzikiej flory i fauny oraz zagwarantowanie ich zachowania poprzez regulację handlu nimi zgodnie z następującymi artykułami. Niniejsze rozporządzenie stosuje się zgodnie z celami, zasadami i postanowieniami Konwencji, określonymi w art. 2.

Art. 2 Definicje (terminy używane w niniejszym rozporządzeniu)

Tutaj znajdziemy wyjaśnienia m.in. następujących terminów: oferowanie sprzedaży, sprzedaż, obrót, czy też rozbudowaną definicję okazu.

Art. 3 Zakres - budowa Aneksów zawierających listy chronionych gatunków bezpośrednio nawiązujących do załączników Konwencji Waszyngtońskiej.

Zgodnie z art. 3 Rozporządzenia 338/97:

1. Aneks A obejmuje:

- a) gatunki wymienione w załączniku I do Konwencji, w stosunku do których Państwa członkowskie nie zgłosiły zastrzeżeń;
- b) każdy gatunek:
 - i) na wykorzystanie którego istnieje lub może istnieć zapotrzebowanie we Wspólnocie lub w handlu międzynarodowym, a któremu grozi wyginięcie albo jest tak rzadki, że jakikolwiek poziom handlu może zagrozić jego przetrwaniu;(...)

2. Aneks B zawiera:

- a) gatunki wymienione w załączniku II do Konwencji, inne niż wymienione w Aneksie A, w stosunku do których Państwa Członkowskie nie zgłosiły zastrzeżeń;
- b) gatunki wymienione w załączniku I do Konwencji, w stosunku do których zgłoszono zastrzeżenie;
- c) wszelkie inne gatunki nie wymienione w załącznikach I lub II do Konwencji;
 - i) będące przedmiotem handlu międzynarodowego na poziomie, który może być niezgodny:
 - z możliwością ich przeżycia lub z możliwością przeżycia populacji w niektórych krajach, lub
 - z zachowaniem całej populacji na poziomie zgodnym z rolą gatunku w ekosystemach, w których występuje;lub
 - ii) których wymienienie w Aneksie z powodu ich podobieństwa w wyglądzie do innych gatunków wymienionych w Aneksie A lub B ma istotne znaczenie dla zapewnienia skuteczności kontroli handlu okazami takich gatunków;
- d) gatunki, w stosunku do których ustalono, że wprowadzenie żywych okazów do siedlisk przyrodniczych we Wspólnocie stanowiłoby zagrożenie ekologiczne dla dzikich gatunków rodzimej fauny i flory Wspólnoty.

3. Aneks C zawiera:

- a) gatunki wymienione w załączniku III do Konwencji, inne niż wymienione w Aneksie A lub B, w stosunku do których Państwa Członkowskie nie zgłosiły zastrzeżeń;
- b) gatunki wymienione w załączniku II do Konwencji, w stosunku do których zgłoszono zastrzeżenie.

4. Aneks D zawiera:

- a) gatunki nie wymienione w Aneksach A - C, które są przywożone do Wspólnoty w ilościach uzasadniających monitorowanie;
- b) gatunki wymienione w załączniku III do Konwencji, w stosunku do których zgłoszono zastrzeżenie.

Podsumowując jest to skomplikowany system, w którym Wspólnota Europejska w oparciu o załączniki Konwencji i własne ustalenia naukowe ustanawia odpowiedni reżim ochronny.

W dużym uproszczeniu można powiedzieć, że:

Aneks A obejmuje gatunki zwierząt i roślin, które ze względu na swoją wartość i unikalne występowanie objęte są szczególną ochroną. Handel okazami tych gatunków poddany jest ścisłej reglamentacji i może być dozwolony w wyjątkowych okolicznościach (cele naukowe, okazy urodzone i wyhodowane w niewoli dla celów handlowych).

Aneks B obejmuje gatunki, którymi obrót międzynarodowy podlega kontroli i utrzymywany jest na poziomie, który nie zagraża przetrwaniu gatunku.

Aneks C obejmuje gatunki, którymi obrót międzynarodowy podlega kontroli na wniosek kraju, z którego eksport jest dokonywany.

Aneks D obejmuje gatunki, które są przywożone do Unii Europejskiej w ilościach uzasadniających ich monitorowanie.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że obecnie obowiązuje jedno Rozporządzenie Komisji zmieniające Rozporządzenie 338/97. Jest to **Rozporządzenie Komisji 1332/2005** zgodnie z którym Aneksy A-D (czyli listy gatunków chronionych) do Rozporządzenia (WE) nr 338/97 oraz uwagi w sprawie wykładni tych aneksów zastępuje się tekstem znajdującym się w aneksie do Rozporządzenia 1332/2005.

Art. 4 i 5 regulują wprowadzanie do Wspólnoty (czyli warunki i zasady wprowadzania okazów do Wspólnoty) oraz eksport i reeksport ze Wspólnoty (czyli warunki i zasady eksportu i reeksportu okazów ze Wspólnoty).

Artykuł 4

Wprowadzenie do Wspólnoty

Wprowadzenie do Wspólnoty okazów gatunków wymienionych w Aneksie A podlega przeprowadzeniu niezbędnych kontroli i wymaga uprzedniego przedstawienia zezwolenia na przywóz wydanego przez Organ Administracyjny (jest nim Ministerstwo Środowiska szerzej patrz str. 10) Państwa Członkowskiego przeznaczenia (...)

Zezwolenie na przywóz może być wydane tylko przy uwzględnieniu ograniczeń ustanowionych stosownie do ust. 6 i spełnieniu następujących warunków:

(...)

c) właściwy Organ Naukowy upewni się, że pomieszczenie przeznaczone dla żywego okazu w miejscu przeznaczenia jest właściwie wyposażone, aby zapewnić mu odpowiednią ochronę i opiekę;

(...)

W praktyce upewnienie to następuje na podstawie zaświadczeń lekarzy powiatowych, czyli Organ Naukowy (jest nim Państwowa Rada Ochrony Przyrody – szerzej patrz str.10) będzie to zaświadczenie weryfikował. Wydaje się zasadne aby takie zaświadczenie zawierało opis stwierdzanych warunków bo inaczej Organ Naukowy nie ma raczej czego weryfikować.

Wprowadzenie do Wspólnoty okazów gatunków wymienionych w Aneksie B podlega przeprowadzeniu niezbędnych kontroli i wymaga uprzedniego przedstawienia zezwolenia na przywóz wydanego przez Organ Administracyjny Państwa Członkowskiego przeznaczenia, przy czym wnioskodawca dostarcza dowód z dokumentu, potwierdzający, że pomieszczenie przeznaczone dla żywego okazu w miejscu przeznaczenia jest właściwie wyposażone, aby zapewnić mu odpowiednią ochronę i opiekę.

Tutaj też przedmiotowy dowód z dokumentu to zaświadczenie powiatowego lekarza weterynarii z art. 61 ust. 3 Ustawy o ochronie przyrody, które również jest weryfikowane w praktyce przez organ naukowy.

Generalnie zezwolenia, świadectwa lub notyfikacje (zgłoszenia) są wymagane na przywóz do lub wywóz z UE (import, eksport, reeksport) gatunków zwierząt lub roślin wymienionych w jednym z czterech Aneksów (Aneks A, B, C, D) **Rozporządzenia Komisji 1332/2005**.

Wymagane dokumenty będą wydane tylko w przypadku gdy zostaną spełnione określone warunki i muszą zostać przedstawione służbom celnym zanim przesyłka będzie mogła być wprowadzona lub wywieziona z UE. Spełnienie warunków weryfikowane jest przez Organ Administracyjny konkretnego Państwa Członkowskiego stosownie w porozumieniu z Organem Naukowym.

Generalnie Organ Administracyjny państwa członkowskiego UE wyda zezwolenie importowe (które jest niezbędne dla okazów gatunków z Aneksów A i B) jeżeli stwierdzi, że:

- import nie będzie szkodził przetrwaniu gatunku w stanie dzikim (ochronie gatunku)
 - okaz został legalnie pozyskany w państwie pochodzenia
 - **w przypadku żywego okazu gatunku z Aneksu A i B: że importer ma właściwe warunki do przetrzymywania i opieki nad żywymi okazami (dla okazów z Aneksu A i B służyć ma temu zaświadczenie powiatowego lekarza weterynarii z Art. 61 ust. 3 Ustawy o ochronie przyrody)**
- UWAGA: *Generalnie okazy gatunków z Aneksu A nie mogą być importowane dla celów głównie komercyjnych*
- Komisja Europejska nie ustanowiła ograniczeń importowych
 - Grupa ds. Przeglądu Naukowego (ciało opiniodawcze powołane na podstawie Rozp. 338/97, grupujące przedstawicieli Organów Naukowych Państw Członkowskich) lub Organ Naukowy Państwa Członkowskiego nie wyraził negatywnej opinii odnośnie importu okazów/ gatunku.
 - nie ma innych aspektów ochronnych, które mogłyby uniemożliwiać wydanie zezwolenia.

Przywóz okazów gatunków z Aneksów C i D wymaga złożenia notyfikacji importowej (stosownie z właściwymi dokumentami eksportowymi – Aneks C) i w tych przypadkach nie jest wymagane zaangażowanie Inspekcji Weterynaryjnej.

To okazy gatunków z Aneksu B, stanowią główny przedmiot zarówno importu jak i czynności handlowych na rynku wewnętrznym, a co za tym idzie Inspekcja będzie miała do czynienia z nimi w największym stopniu.

Art. 6 nosi tytuł „Odrzucenie wniosków o zezwolenia oraz świadectwa” i reguluje kwestie związane z przekazywaniem informacji o odrzuconych wnioskach. Zgodnie z nim Państwo Członkowskie informuje o takich sytuacjach Komisję Europejską, a ta z kolei inne państwa Wspólnoty w celu zapewnienia jednolitego stosowania niniejszego rozporządzenia.

Art. 7 Odstępstwa – dotyczą takich przypadków jak :

- Okazy urodzone i wyhodowane w niewoli lub sztucznie rozmnożone (szerzej – rozdział III Rozporządzenia 1808/2001)

Np. okazy gatunków zwierząt z Aneksu A traktuje się jak okazy z Aneksu B jeżeli zostały wyhodowane w niewoli zgodnie z kryteriami przedstawionymi w art. 24 Rozporządzenia 1808/2001.

Art. 8 obejmuje przepisy odnoszące się do kontroli działalności handlowej na rynku wewnętrznym i stanowi rdzeń omawianej regulacji w tym zakresie, do którego poza tym bezpośrednio odnosi się przepis karny z art. 128 pkt. 2 lit. (d) Ustawy o ochronie przyrody.

Komentarz do Art. 8

Handel wewnątrzspółnotowy obejmuje zarówno handel w jednym Państwie Członkowskim UE, jak i handel pomiędzy konkretnymi państwami UE. Poprzez ustanowienie Jednolitego Rynku towary generalnie mogą być swobodnie przewożone oraz stanowić przedmiot czynności handlowych wewnątrz UE. Jednak ta zasada znajduje zastosowanie do okazów gatunków z Aneksów B, C i D

tylko w przypadkach gdy są pozyskane i/lub importowane do UE zgodnie z przepisami CITES, Rozporządzeń WE i innymi, które mogą być ustanowione w konkretnych Państwach Członkowskich.

Zezwolenia nie są zatem generalnie wymagane w stosunku do czynności komercyjnych wewnątrz UE i obejmujących okazy gatunków z Aneksu B, C i D, jeżeli zostały legalnie pozyskane lub sprowadzone do UE. Jednak z drugiej strony w pewnych przypadkach (czyli w postępowaniach karnych) trzeba będzie przedstawić dokumentację dowodową potwierdzającą, że okazy przetrzymywane lub będące przedmiotem czynności prawnej zostały legalnie pozyskane lub sprowadzone.

Przepisy nowej Ustawy o ochronie przyrody nakładają na podmioty gospodarcze zajmujące się handlem zwierzętami zagrożonymi wyginięciem obowiązek posiadania i przekazywania nabywcy dokumentacji potwierdzającej legalność pochodzenia okazu czyli zezwolenia importowego lub zaświadczenia o urodzeniu w hodowli. Kopie dokumentów oryginalnych muszą być w ściśle określony sposób oznaczane. Naruszenie tego przepisu (czyli nieposiadanie lub nieprzekazanie dokumentacji) zagrożone jest karą aresztu lub grzywny (Art. 131 pkt 1 Ustawy o ochronie przyrody). Takie rozwiązanie jest mocno zalecane w wykładni Komisji Europejskiej, szczególnie ze względu na istotę tego typu dokumentacji właśnie w ewentualnych postępowaniach karnych.

Art. 9 Przewożenie (przemieszczanie) żywych okazów (warunki i zasady przewożenia okazów na terytorium Wspólnoty).

1. Wszelki przewóz w obrębie Wspólnoty żywych okazów gatunków wymienionych w Aneksie A z miejsca wskazanego w zezwoleniu na przywóz lub w każdego rodzaju świadectwie wydanym zgodnie z niniejszym rozporządzeniem wymaga uprzedniego zezwolenia Organu Administracyjnego Państwa Członkowskiego, w którym okaz się znajduje. W innych przypadkach przewoźca osoba odpowiedzialna za przewóz okazu musi być w stanie, gdy to stosowne, przedstawić dowód legalnego pochodzenia okazu.

2. Zezwolenia takie są:

a) udzielane tylko wtedy, gdy właściwy **Organ Naukowy** danego Państwa Członkowskiego lub, gdy okaz jest przewożony do innego Państwa Członkowskiego, właściwy Organ Naukowy tego ostatniego upewni się, że pomieszczenie przeznaczone dla żywego okazu w miejscu przeznaczenia jest właściwie wyposażone, aby zapewnić mu odpowiednią ochronę i opiekę - *upewnienie to następuje również na podstawie zaświadczenia lekarza powiatowego.*

b) potwierdzone przez wydanie świadectwa (tzw. świadectwa z art. 10); oraz

c) gdy to stosowne, niezwłocznie przekazywane Organowi Administracyjnemu Państwa Członkowskiego, w którym znajduje się okaz.

3. Jednakże żadne takie zezwolenie nie jest wymagane, jeżeli żywe zwierzę musi zostać przewiezione w celu pilnego leczenia weterynaryjnego i wróci bezpośrednio do zatwierdzonego miejsca, w którym przebywa.

4. Gdy żywy okaz gatunku wymienionego w Aneksie B jest przewożony w obrębie Wspólnoty, właściciel okazu może zezwolić na jego przewóz tylko po upewnieniu się, że przewidziany odbiorca jest odpowiednio poinformowany o pomieszczeniu, wyposażeniu i rozwiązaniach praktycznych, jakie są wymagane do zapewnienia właściwej opieki nad okazem.

Jest to więc przepis mało precyzyjny i nie wymagający czynności urzędowego lekarza weterynarii.

5. Gdy wszelkie żywe okazy są przewożone do Wspólnoty, ze Wspólnoty lub w jej obrębie lub gdy są przechowywane w czasie jakiegokolwiek okresu tranzytu lub przeladunku, są one przygotowane, przenoszone i otoczone opieką w taki sposób, aby zmniejszyć ryzyko uszkodzenia, utraty zdrowia lub okrutnego traktowania oraz, w przypadku zwierząt, zgodnie z prawodawstwem wspólnotowym dotyczącym ochrony zwierząt w czasie transportu.

Generalnie zasadą jest zatem, że nie wymaga się zezwoleń lub świadectw na przewożenie okazów gatunków z Aneksów B, C, D wewnątrz UE.

Przewożenie okazów gatunków z Aneksu A wewnątrz UE jest jak była mowa wyżej przedmiotem stosownych postanowień wspólnotowych.

Art. 11 Ważność i specjalne warunki dla zezwoleń i świadectw

1. Bez uszczerbku dla bardziej rygorystycznych środków, które Państwa Członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać, zezwolenia i świadectwa wydane przez właściwe organy Państw Członkowskich zgodnie z niniejszym rozporządzeniem są ważne w całej Wspólnocie.

2. a) Jednakże, każde zezwolenie lub świadectwo oraz każde zezwolenie lub świadectwo wydane na jego podstawie, uważa się za nieważne, jeśli właściwy organ lub Komisja, po konsultacji z właściwym organem, który wydał zezwolenie lub świadectwo, ustali, że zostało ono wydane na podstawie błędnego założenia, że warunki jego wydania zostały spełnione.

Może to dotyczyć np. świadectw z art. 10 uprawniających do sprzedaży okazów z Aneksu A pochodzących z hodowli i wydawanych przez Organ Administracyjny na podstawie zaświadczeń o urodzeniu w hodowli.

b) Okazy znajdujące się na terytorium Państwa Członkowskiego, których dotyczą takie dokumenty, zostaną zatrzymane przez właściwe organy tego Państwa Członkowskiego i mogą zostać skonfiskowane.

Art. 12 i 13 zawiera przepisy odnoszące się do urzędów celnych, organów administracyjnych i naukowych oraz innych właściwych organów. Są to postanowienia dotyczące organizacji i podstawowych obowiązków powyższych organów.

Art. 13 :

1. a) Każde Państwo Członkowskie wyznaczy Organ Administracyjny zasadniczo odpowiedzialny za wdrażanie niniejszego rozporządzenia i kontakty z Komisją (w Polsce jest nim Ministerstwo Środowiska – zatrudnia 3 pracowników w komórce ds. CITES)

b) Każde Państwo Członkowskie może również wyznaczyć dodatkowe organy administracyjne lub inne właściwe organy biorące udział we wdrażaniu, w którym to przypadku zasadniczy organ administracyjny będzie odpowiedzialny za przekazywanie organom dodatkowym wszelkich informacji, niezbędnych do odpowiedniego stosowania niniejszego Rozporządzenia(...).

Organem naukowym jest w Polsce Państwowa Rada Ochrony Przyrody (organ doradczy Ministra Środowiska). Państwowa Rada Ochrony Przyrody jest ciałem zbierającym się na kilka godzin przeciętnie raz na 3-4 miesiące. Członkowie Rady pracują nieodpłatnie. Sprawy te opiniowane są przez Komisję ds. CITES. W Komisji są cztery osoby specjalizujące się w zagadnieniach CITES. Podsumowując - biorąc pod uwagę Organ administracyjny i Naukowy wdrażaniem przedmiotowych przepisów zajmuje się 3 pracowników etatowych MŚ oraz czterech społecznie działających członków PROP.

Współpraca Inspekcji z Organem Administracyjnym i Naukowym może mieć kluczową rolę szczególnie w zakresie weryfikacji spełnienia warunków niezbędnych do uznania okazów za pochodzące z hodowli.

Art. 14 zawiera ogólne postanowienia odnośnie monitorowania przestrzegania przepisów oraz dochodzenia naruszeń.

1. a) Właściwe organy Państw Członkowskich monitorują przestrzeganie przepisów niniejszego rozporządzenia.

b) Jeśli kiedykolwiek właściwe organy będą miały powód, aby sądzić, że niniejsze przepisy są naruszane, podejmą odpowiednie kroki, aby zapewnić przestrzeganie lub wszcząć postępowanie sądowe.

c) Państwa Członkowskie poinformują Komisję, a w przypadku gatunków wymienionych w załącznikach do Konwencji - Sekretariat Konwencji, o wszelkich krokach podjętych przez właściwe organy w odniesieniu do poważnych naruszeń niniejszego rozporządzenia, w tym zatrzymań i konfiskat.

Art. 16 Sankcje

Elementy Art. 16

- Obowiązek wprowadzenia sankcji przez Państwa Członkowskie
- Zakres naruszeń określony jest w rozporządzeniu;
- Rozporządzenie zobowiązuje Państwa Członkowskie do ustanowienia sankcji odnośnie 13 punktów; (w tym między innymi za przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów czy za transport w niewłaściwych warunkach).
- Państwa Członkowskie mogą sankcjonować również inne naruszenia w przypadku, gdy ustawodawca uzna to za stosowne;
- Rozporządzenie to określa naruszenia w sposób najbardziej szczegółowy, biorąc pod uwagę całe prawo ochrony środowiska Wspólnoty Europejskiej;

W naszym porządku prawnym przepisy penalizujące naruszenia z art. 16 znajdziemy w Ustawie o ochronie przyrody, Kodeksie Karnym (w zakresie przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów) czy Ustawie o ochronie zwierząt, co będzie jeszcze przedmiotem szczegółowego omówienia.

Przedstawiciele polskich organów biorą udział w pracach grup i komitetów funkcjonujących na płaszczyźnie wspólnotowej (Komitet ds. Handlu Dziką Fauną i Florą, Grupa ds. Przeglądu Naukowego i Grupa ds. Egzekwowania). Prace te mają formę regularnych spotkań, podczas których dyskutowane są kluczowe zagadnienia z zakresu egzekwowania przedmiotowego prawa oraz podejmowane są decyzje, których realizacja ma pozwolić na spójne funkcjonowanie systemu kontroli. Dotyczy to np. reguł interpretacyjnych oraz wykładni prawa, problemów natury implementacyjnej czy wręcz wstrzymywania importu w stosunku do określonych gatunków lub krajowych populacji.

4.2.3. Rozporządzenie Komisji 1332/2005

W myśl tego Rozporządzenia Aneksy A-D (czyli listy gatunków chronionych) do Rozporządzenia (WE) nr 338/97 oraz uwagi w sprawie wykładni tych aneksów zastępuje się tekstem znajdującym się w aneksie do Rozporządzenia 1332/2005.

4.2.4. Rozporządzenie Komisji 1808/2001

Rozporządzenie Komisji 1808/2001 ustanawiające szczegółowe zasady odnośnie implementacji Rozporządzenia Rady 338/97 normuje poniższe zagadnienia:

Rozdział 1: Definicje i formy zezwoleń (szczegółowo charakteryzuje m.in. terminy używane w rozporządzeniu)

Artykuł 1 definiuje następujące terminy:

- (a) „data pozyskania”
- (b) „potomstwo pierwszego pokolenia (F1)”
- (c) „potomstwo drugiego pokolenia (F2)” oraz „potomstwo kolejnych pokoleń (F3, F4, itd.)”

(d) „stado zarodowe”

(e) „kontrolowane środowisko”

Są to terminy bardzo istotne z punktu widzenia analizy Rozdziału 3 niniejszego rozporządzenia.

Rozdział 3: Okazy urodzone i wyhodowane w niewoli i rozmnażane sztucznie (szczegółowe postanowienia odnośnie uznawania okazów za urodzone i wyhodowane w niewoli lub rozmnażane sztucznie)

Rozdział 6: Znakowanie okazów (szczegółowe reguły związane ze znakowaniem oraz metody znakowania okazów)

Aneksy do Rozporządzenia 1808/2001 zawierają wzory zezwoleń, świadectw oraz zgłoszeń importowych, a także instrukcje i wyjaśnienia do nich. Są to kluczowe dokumenty w omawianym systemie prawnym. Zaznajomienie się z nimi jest konieczne, w celu zrozumienia całego mechanizmu kontroli.

Szczególne znaczenie, z punktu widzenia obowiązków Inspekcji Weterynaryjnej oraz postępowań karnych, mają przepisy dotyczące okazów urodzonych i wyhodowanych w niewoli. Przepisy te trzeba będzie analizować w świetle dotychczasowych zabiegów legislacyjnych polskiego ustawodawcy w przedmiotowym zakresie. Niejednokrotnie może się to okazać trudne.

4.2.5. Rozporządzenie Komisji (WE) 252/2005

Rozporządzenie Komisji (WE) 252/2005 z dnia 14 lutego 2005 r. zawieszona wprowadzanie do Wspólnoty określonych gatunków fauny i flory (z określonych państw lub państwa pochodzenia, albo ze wszystkich państw). W stosunku do tych okazów Państwa Członkowskie odmawiają wydawania zezwoleń importowych.

5. Implementacja rozporządzeń wspólnotowych do krajowego porządku prawnego

Przepisy kompetencyjne, instytucjonalne, uzupełniające, a także karne implementujące we właściwym zakresie rozporządzenia wspólnotowe znajdziemy m.in. w Ustawie o ochronie przyrody (przepisy administracyjne i karne), Kodeksie karnym (przepisy karne) oraz Ustawie o ochronie zwierząt (przepis karne).

II. Zagadnienia stosowania prawa krajowego i wspólnotowego w zakresie kompetencji i obowiązków Inspekcji Weterynaryjnej

1. Wprowadzenie

1 maja 2004 r. Polska stała się członkiem Unii Europejskiej i z tą chwilą zaczęły w naszym kraju obowiązywać wszystkie rozporządzenia wspólnotowe regulujące zasady handlu zagrożonymi gatunkami. Tego samego dnia weszła w życie także Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Przepisy krajowe i wspólnotowe powinny wzajemnie korespondować i stanowić spójny system zabezpieczający zagrożone gatunki przed nielegalnym pozyskiwaniem z natury.

Po półtora roku obowiązywania tych przepisów można stwierdzić, że ich stosowanie w naszym kraju napotyka na duże trudności. Przyczyny tego stanu rzeczy są rozmaite. Można jednak podzielić je na 4 zasadnicze grupy:

- niedoskonałość polskich przepisów (liczne luki i sprzeczności oraz brak pełnej harmonizacji z prawem wspólnotowym);
- niedostateczne przygotowanie właściwych organów do wdrażania przepisów (brak znajomości norm, procedur, właściwej współpracy i koordynacji działań);
- powszechny brak świadomości społecznej dotyczącej istnienia przepisów i ograniczeń (kampanie informacyjne prowadzone jedynie przez kilka organizacji społecznych);
- dotkliwy niedostatek środków koniecznych do wprowadzania przepisów w życie (dotyczy zarówno funduszy – np. na szkolenia czy kampanie informacyjne, jak i infrastruktury technicznej – np. ośrodków dla konfiskowanych zwierząt, a także zasobów ludzkich – np. kadr w organach administracyjnym i naukowym CITES).

Czynniki te prowadzą do sytuacji, w której nielegalny handel chronionymi gatunkami odbywa się na masową skalę, praktycznie zupełnie jawnie. Jak wykazał prowadzony przez PTO „Salamandra” monitoring, obejmujący także działania odpowiednich służb i instytucji, Inspekcja Weterynaryjna ma również szereg kłopotów z egzekwowaniem lub przestrzeganiem omawianej grupy przepisów.

2. Wydawanie zaświadczeń o urodzeniu okazów w niewoli

2.1. Uwagi ogólne

Polskie przepisy weterynaryjne nie regulują zasad wydawania zaświadczeń o urodzeniu chronionych zwierząt w niewoli/hodowli. Konieczność wydawania takich zaświadczeń wynika z przepisów wskazujących na zaświadczenia jako na przykłady dokumentów potwierdzających legalne pochodzenie okazu i umożliwiających ich rejestrację (czyli z Ustawy o ochronie przyrody). Są więc wydawane na wniosek podmiotu, we wszystkich przypadkach, w których posiada on interes prawny związany z uzyskaniem dokumentu.

2.2. Powiatowy rejestr CITES

Obowiązek rejestracji w starostwie okazów niektórych gatunków nie wynika z prawa Wspólnoty Europejskiej, lecz z przepisów krajowych. Po raz pierwszy wprowadzony został w Polsce na mocy art. 27e Ustawy o ochronie przyrody z 1991 r. (a konkretnie Ustawy z 7 grudnia 2000 r o zmianie Ustawy o ochronie przyrody) i wszedł w życie z dniem 1 maja 2002 r.

„Posiadacze upraw roślin, hodowli lub chowu zwierząt, o których mowa w art. 27d ust. 1 Ustawy o ochronie przyrody z 1991 (czyli roślin i zwierząt CITES), zostali zobowiązani do wypełnienia obowiązku rejestracji zwierząt lub roślin, które nabyli przed 1 maja 2002, w ciągu 18 miesięcy licząc od 2 maja 2002 r., tj. do 2 listopada 2003 r. (...)

Podmiot rejestrujący okazy mógł do 3 listopada 2003 złożyć oświadczenie, że zwierzę lub roślina zostały nabyte przed 2 maja 2002 i wówczas nie musiał wykazywać się dokumentem poświadczającym legalne nabycie rzeczonych okazów.⁵

Od 1 maja 2004 r., czyli wraz z wejściem w życie nowej Ustawy o ochronie przyrody (z dnia 16 kwietnia 2004 r.), przepisy dotyczące rejestracji uległy istotnym zmianom. Art. 64 tej Ustawy nakłada obowiązek zgłaszania do rejestru na posiadaczy i hodowców zwierząt (**wyłącznie płazów, gadów, ptaków lub ssaków**) objętych ograniczeniami wynikającymi z prawa wspólnotowego, a więc należących do gatunków uwzględnionych w Aneksach A–D Rozporządzenia Rady WE nr 338/97 (najnowszą aktualizację tych załączników wprowadziło Rozporządzenie Komisji WE nr 1332/05). Obowiązek ten nie dotyczy ogrodów zoologicznych, podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami (czyli nie dotyczy także hodowli prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu) oraz zwierząt przetrzymywanych czasowo w celu ich leczenia lub rehabilitacji.

W świetle obowiązującego prawa zobowiązany podmiot powinien w ciągu 14 dni od momentu wejścia w posiadanie zwierzęcia, na podstawie dokumentu stwierdzającego legalność pochodzenia okazów (np. zaświadczenia wydanego przez powiatowego lekarza weterynarii, potwierdzającego urodzenie zwierzęcia w hodowli), zgłosić je do rejestru w starostwie. Jeśli zgłoszenie wniosku o rejestrację w wyznaczonym terminie nie jest możliwe – np. jeśli dla dobra zwierząt w ciągu pierwszych 2 tygodni po urodzeniu nie można dokonywać przeglądu miotu – należy złożyć u starosty wniosek „o przywrócenie terminu zgłoszenia do rejestru”, wyjaśniając przyczynę opóźnienia. Jeśli opóźnienie to jest uzasadnione, można taki wniosek złożyć wraz ze spóźnionym wnioskiem o dokonanie wpisu.

Poza tym nowa Ustawa ponownie wprowadziła 6-miesięczny okres na rejestrację zwierząt o nieznanym lub nieudokumentowanym pochodzeniu. Art. 149 tej Ustawy stanowi:

Zwierzęta, o których mowa w art. 61 ust. 1, na które nie ma dokumentu stwierdzającego legalność pochodzenia lub zezwolenia ministra właściwego do spraw środowiska, podlegają rejestracji, zgodnie z art. 64 ust. 1, w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Termin ten minął 2 listopada 2004 r. Z pewnością na podstawie powyższych przepisów zarejestrowano bliżej nieokreśloną liczbę okazów pozyskanych nielegalnie.

Należy podkreślić, że zgłoszenie, a następnie wpisanie zwierzęcia do rejestru, są to jedynie czynności materialno-techniczne i nie oznaczają jego legalizacji, a zaświadczenie o wpisie do rejestru nie jest dokumentem świadczącym o jego legalnym pochodzeniu! Rejestracja daje jedynie prawo do legalnego posiadania żywego okazu z gatunku objętego ograniczeniami WE.

Jeżeli podmiot nie wywiąże się z obowiązku zgłoszenia zwierzęcia do rejestru, popełnia wykroczenie z art. 127 Ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym:

Kto umyślnie nie zgłasza do rejestru, o którym mowa w art. 64 ust. 1, posiadanych lub hodowanych zwierząt – podlega karze aresztu albo grzywny.

2.3. Powody wydawania zaświadczeń o urodzeniu okazów w niewoli

Wbrew obiegowej opinii, zaświadczenia o urodzeniu w niewoli wcale nie są potrzebne wyłącznie do celów rejestracji zwierzęcia w starostwie. Dokument taki może być przydatny także w celu:

- uzyskania zezwolenia eksportowego;
- wykazania legalnego pochodzenia okazu z Aneksu B, stanowiącego przedmiot handlu (**znaczenie kluczowe dla kontroli obrotu wewnętrznego**);

⁵ Stępień M. „Rejestrowanie zwierząt i roślin podlegających ograniczeniom na podstawie Konwencji Waszyngtońskiej”, w: Prawo i Środowisko nr 1 /2004 str. 135.

- uzyskania unijnego świadectwa wydawanego do celów określonych w art. 8 ust. 3 lit. d Rozporządzenia Rady WE 338/97 dla okazów z Aneksu A pochodzących z hodowli (zwalniającego z zakazów z zakresu czynności komercyjnych czyli np. umożliwiającego sprzedaż takiego okazu);
- wykazania pochodzenia zwierzęcia sprzed chwili objęcia go ograniczeniami CITES lub Wspólnoty Europejskiej (np. jeśli zaświadczenie o urodzeniu okazu w niewoli na terenie Polski, czyli WE, ma datę wcześniejszą niż data dodania danego gatunku do odpowiedniego załącznika CITES lub Rozporządzenia Rady WE nr 338/97);
- uzyskania zezwolenia na posiadanie zwierzęcia objętego ochroną gatunkową.

Zaświadczenie takie powinno być więc wydawane na każdy wniosek, co najmniej w odniesieniu do następujących trzech grup gatunków:

- zwierząt z gatunków objętych ograniczeniami Wspólnoty Europejskiej (**także bezkręgowców i ryb!**);
- zwierząt z gatunków objętych ochroną gatunkową w Polsce;
- zwierząt, w stosunku do których istnieje prawdopodobieństwo, że mogą zostać objęte wymienionymi wyżej ograniczeniami lub ochroną.

2.4. Uznanie zwierzęcia za urodzone w niewoli

Kiedy na potrzeby obrotu komercyjnego można uznać, że zwierzę zostało urodzone w niewoli? Jeśli zestawia się przepisy prawa wspólnotowego oraz wyniki dotychczasowych zabiegów ustawodawcy krajowego, pytanie to okazuje się trudne i budzące kontrowersje.

W obowiązującym stanie prawnym, zgodnie z art. 24 Rozp. Komisji WE nr 1808/01:

*Z zastrzeżeniem artykułu 25, okaz gatunku zwierząt będzie uważany za będący urodzonym i hodowanym w niewoli **wyłącznie**, kiedy właściwy organ administracyjny, w konsultacji z właściwym organem naukowym Państwa Członkowskiego, którego to dotyczy, **ma pewność**, że:*

- (a) jest on lub pochodzi z potomstwa urodzonego lub w inny sposób wytworzonego w kontrolowanym środowisku, albo z rodziców, którzy byli sparowani lub mieli gamety w inny sposób przeniesione do kontrolowanego środowiska, jeżeli rozmnażanie jest płciowe, albo z rodziców, którzy znajdowali się w kontrolowanym środowisku, kiedy zapoczątkowano rozwój potomstwa, jeżeli rozmnażanie nie jest płciowe;
- (b) *stado zarodowe zostało założone zgodnie z postanowieniami prawa wymagalnymi dla niego w chwili pozyskania i w sposób nieszkodliwy dla przetrwania przedmiotowego gatunku w naturze;(…)*
- (d) *stado zarodowe samodzielnie wyprodukowało potomstwo drugiego lub kolejnych pokoleń w kontrolowanym środowisku lub jest prowadzone w sposób, który wykazał, że jest ono zdolne wiarygodnie produkować potomstwo będące drugim pokoleniem w kontrolowanym środowisku.*

Zgodnie z art. 1 lit (d) tego samego Rozporządzenia:

„stado zarodowe” będzie oznaczać wszystkie zwierzęta w działalności hodowlanej, które są używane do reprodukcji,

W przypadku zwierząt z gatunków wymienionych w Aneksie B do Rozp. Rady WE nr 338/97, sprzedający powinien być w stanie (na podstawie art. 8 ust. 5 tego Rozporządzenia) **udowodnić w sposób zadowalający** legalne pochodzenie okazu – a więc np. jego urodzenie w niewoli zgodnie z przepisami wspólnotowymi. W przypadku zwierząt z gatunków wymienionych w Aneksie A, aby móc je sprzedawać, trzeba uprzednio uzyskać odpowiednie świadectwo unijne, które organ administracyjny Państwa Członkowskiego może wydać po otrzymaniu wniosku i dokumentacji towarzyszącej oraz upewnieniu się, że zostały spełnione **wszystkie warunki** jego wydania (art. 10 Rozporządzenia).

A zatem właściwy organ administracyjny, po obowiązkowej konsultacji z właściwym organem naukowym Państwa Członkowskiego, jedynie wówczas może uznać, że dane zwierzę spełnia wszystkie warunki pozwalające na uznanie je za urodzone w niewoli zgodnie z art. 24 Rozp. Komisji nr 1080/01, jeśli uzyskać **pewność**, że stado zarodowe zostało założone zgodnie z postanowieniami prawa. Sytuacja taka może zaistnieć wówczas, gdy hodowca ma udokumentowaną **legalność pochodzenia stada zarodowego** (w postaci zezwolenia importowego, zaświadczeń o urodzeniu w hodowli, zezwolenia na pozyskanie w naturze na terenie Wspólnoty Europejskiej lub innego dokumentu świadczącego jednoznacznie o legalnym pozyskaniu).

Stosowanie powyższej wykładni oznacza niemożność wprowadzenia do obrotu komercyjnego okazów urodzonych w hodowli, której założenie nie jest poparte dokumentacją świadczącą o legalności pochodzenia stada zarodowego. Tymczasem wiele z hodowli funkcjonujących w Polsce zostało założonych zanim zaczęły w naszym kraju obowiązywać te przepisy i nie ma dokumentów świadczących o legalnym pochodzeniu osobników tworzących stado zarodowe. Czasami w odniesieniu do zwierząt z tych hodowli korzystano z przepisów przejściowych i zgłaszano je do rejestru prowadzonego przez starostę. Jak jednak zaznaczono wyżej, nie oznaczało to ich „legalizacji”.

W niektórych szczególnych przypadkach braku możliwości udowodnienia legalnego pochodzenia stada zarodowego za pomocą dokumentów, można spróbować skorzystać z artykułu 25 Rozp. Komisji nr 1808/01 i wykorzystać badania genetyczne. Artykuł ten stanowi:

Tam, gdzie do celów artykułu 24 (czyli właśnie przy wykazywaniu urodzenia w niewoli – przyp. autora), artykułu 32 lit. (a) lub artykułu 33 ustęp 1, właściwy organ uważa za niezbędne dowodzenie przodków zwierzęcia poprzez analizę krwi lub innej tkanki, analizy takie lub niezbędne próbki będą uczynione dostępnymi w sposób nakazany przez ten organ.

Badania genetyczne można np. wykorzystać w celu udowodnienia pochodzenia osobników rodzicielskich z innego, legalnego stada zarodowego. Jednak **w polskich realiach z badaniem DNA zapewne najczęściej będziemy mieli do czynienia w trakcie postępowań przygotowawczych prowadzonych przez Policję i prokuraturę w związku z weryfikacją podejrzanych oświadczeń i zaświadczeń o urodzeniu w hodowli.**

2.5. Wnioski dotyczące wydawania zaświadczeń o urodzeniu w niewoli

Inspekcja Weterynaryjna ma jako jedyna możliwość zbadania i opisanie stanu faktycznego związanego z uzyskaniem potomstwa w hodowli. Jak wyjaśniono wcześniej, zaświadczenia o urodzeniu w niewoli mogą być przydatne w odniesieniu do różnych grup zwierząt i różnych sytuacji.

Analiza obowiązujących przepisów skłania ku następującemu rozwiązaniu. W praktyce powiatowy lekarz weterynarii może wydawać zaświadczenia o urodzeniu w niewoli zarówno w wypadku, gdy **nie zostały spełnione warunki** podane w art. 24 Rozp. Komisji nr 1808/01, jak i gdy **są one spełnione**. Tyle że w pierwszym wypadku zwierzę posiadające takie zaświadczenie nie będzie mogło być wykorzystywane do celów handlowych. Aby jednak można było ocenić (np. aby mógł to zrobić właściwy organ naukowy podczas konsultacji), czy warunki takie rzeczywiście zostały spełnione, **w zaświadczeniu należałoby zawrzeć wszystkie informacje potrzebne do dokonania takiej oceny. Dlatego wskazane jest wydawanie takich zaświadczeń na jednolitym, specjalnym formularzu⁶**, uwzględniającym wszystkie informacje, których weryfikacja jest niezbędna na podstawie prawa wspólnotowego (dotyczy to przynajmniej zwierząt z gatunków uwzględnionych w Aneksach A i B Rozp. Rady nr 338/97.

⁶ patrz załącznik 2 - Formularz zaświadczenia o urodzeniu w niewoli

Zadaniem lekarza weterynarii wydającego zaświadczenie jest podanie dostępnych i możliwych do zweryfikowania informacji dotyczących urodzenia tego zwierzęcia. Należy więc jeszcze raz podkreślić, że **zaświadczenie powinno być wydane również wówczas, gdy część warunków wspólnotowych nie jest spełnionych – jednak informacja ta powinna być w zawarta w wydawanym dokumencie.**

Jeśli część informacji jest niepewnych, należy to zaznaczyć. W zaświadczeniu należy podać źródło danych, co może ułatwić późniejszą jego weryfikację przez Policję lub prokuraturę (w przypadku handlu w granicach Wspólnoty Europejskiej) albo przez organ naukowy lub administracyjny CITES (w wypadku wniosków o wydanie świadectw z art. 10 lub zezwoleń na wywóz za granicę).

Jeśli powiatowy lekarz weterynarii przygotowując zaświadczenie w odniesieniu do niektórych okoliczności opiera się np. na ustnym oświadczeniu lekarza weterynarii sprawującego opiekę nad daną hodowlą, można z takiego źródła skorzystać, ale należy to zaznaczyć w wydawanym dokumencie.

3. Przekazywanie dokumentacji

Art. 64 ust. 9 Ustawy o ochronie przyrody stanowi co następuje:

Podmioty, o których mowa w ust. 2 pkt. 2 (podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami podlegającymi ograniczeniom na podstawie prawa UE – przyp. autora), są obowiązane do posiadania i przekazania wraz ze sprzedawanym zwierzęciem oryginału lub kopii dokumentu, o którym mowa w ust. 4 pkt. 11 (czyli np. zaświadczenia o urodzeniu w niewoli). Kopia ta powinna być, przez podmiot sprzedający zwierzę, zaopatrzona w numer nadawany według numeracji ciągłej, datę wystawienia, pieczęć i podpis osoby sprzedającej, informację o liczbie zwierząt, dla których została wystawiona, a jeżeli kopiowany dokument dotyczy więcej niż jednego gatunku, także o ich przynależności gatunkowej.

Na potrzeby tego przepisu podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie hodowli zwierząt na sprzedaż należy uznać również za podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami. Pomimo że w art. 64 ust. 2 pkt. 2 nie są one jednoznacznie wymienione, trzeba dokonywać wykładni funkcjonalnej art. 64 ust. 9. Jeśli podmioty handlujące zwierzętami mają przekazywać dokumenty w dół strumienia dostawy (na giełdę, do sklepów czy odbiorcy detalicznemu), a przepisy nie uprawniają ich do wystawiania takich dokumentów, muszą je otrzymać wraz z nabywanymi zwierzętami (np. od hodowcy). Tak więc nawet hodowca nie prowadzący działalności gospodarczej powinien przekazać wraz ze zwierzęciem odpowiednie dokumenty, jeśli zwierzę to ma stanowić przedmiot dalszego obrotu. Nie ma takiego obowiązku prawnego, jednak powinien to robić zawsze – nie tylko w przypadku odsprzedawania podmiotowi prowadzącemu działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami, ale i wszystkim innym podmiotom. Jeśli bowiem tego nie zrobi, nabywca nie będzie w stanie zarejestrować zwierzęcia w starostwie ani udowodnić jego legalnego pochodzenia w przypadku dalszej sprzedaży (np. w wypadku losowym zmuszającym do pozbycia się zwierzęcia). Dokumentacją przekazywaną przez hodowcę będzie najczęściej zaświadczenie o urodzeniu w niewoli wydane przez powiatowego lekarza weterynarii (spełniające omówione wyżej warunki).

A zatem podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami (w tym także podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie hodowli takich zwierząt w celu sprzedaży) mają prawo wykonywać samodzielnie kopie dokumentów potwierdzających legalne pochodzenie posiadanych i sprzedawanych okazów. Prawa takiego nie mają inne podmioty – np. osoby fizyczne hodujące zwierzęta wyłącznie hobbistycznie.

Dlatego w przypadku podmiotów prowadzących wspomnianą wyżej działalność gospodarczą wystarczy wydać jedno zaświadczenie dla całego miotu (którego liczebność musi być precyzyjnie określona w zaświadczeniu). Jednak w wypadku pozostałych podmiotów wskazane jest wydawanie odrębnych zaświadczeń dla każdego osobnika, gdyż tylko to umożliwi swobodny obrót tymi okazami.

Zgodnie z art. 131 Ustawy o ochronie przyrody, kto:

- 1) *prowadząc działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami, o których mowa w art. 61 ust.1 (podlegających ograniczeniom na podstawie prawa UE – przyp. autora) nie posiada lub nie przekazuje odpowiedniej dokumentacji stwierdzającej legalność pochodzenia zwierzęcia, (...) - podlega karze aresztu lub grzywny.*

4. Kontrola i nadzór nad podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie hodowli oraz handlu gatunkami zagrożonymi wyginieciem

Inspekcja Weterynaryjna sprawuje nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt (np. na podst. Art. 34a Ustawy o ochronie zwierząt oraz w związku z egzekwowaniem tzw. unijnego prawodawstwa weterynaryjnego, w którego zakres również wchodzi przepisy o ochronie zwierząt – art. 2 Ustawy o Inspekcji). Inspekcja Weterynaryjna ma zatem wyraźnie kompetencje obejmujące kontrolę podmiotów zajmujących się sprzedażą oraz hodowlą okazów CITES, które to kompetencje wynikają z przepisów różnych ustaw.

Właściwe przepisy **Ustawy o ochronie zdrowia zwierząt i zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt** odnoszą się do “podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie obrotu zwierzętami”. Dotyczą więc podmiotów prowadzących zarejestrowaną działalność gospodarczą w zakresie obrotu zwierzętami a więc sklepów zoologicznych i hodowli trudniących się handlem komercyjnym, a także importerów (hurtowników).

Jak wiadomo powiatowy lekarz weterynarii może w każdym czasie kontrolować, czy spełnione są warunki weterynaryjne, uwzględniające wymagania danego gatunku. Jeżeli działalność prowadzona jest niezgodnie z warunkami weterynaryjnymi w szczególności jeżeli chodzi o dobrostan zwierząt (czyli niewłaściwe warunki przetrzymywania), powiatowy lekarz weterynarii powinien wydawać decyzje nakazujące usunięcie uchybień lub wstrzymującą prowadzenie działalności do czasu ich usunięcia. Jeżeli podmiot nie stosuje się do zaleceń zawartych w decyzji, powiatowy lekarz weterynarii powinien w konsekwencji zakazać, dalszego prowadzenia działalności.

Obowiązek rejestracji podmiotów zajmujących się importem zwierząt z gatunków CITES znajduje uzasadnienie w świetle postanowień Rozporządzenia Rady (WE) 338/97, zgodnie z którymi podmiot występujący z wnioskiem o wydanie zezwolenia na import okazów z Aneksu B obowiązany jest do przedstawienia dokumentacji potwierdzającej, że pomieszczenie przeznaczone dla żywego okazu w miejscu przeznaczenia jest właściwie wyposażone, aby zapewnić mu odpowiednią ochronę i opiekę. Dokumentację taką jak już wiadomo w myśl art. 61 ust. 3 Ustawy o ochronie przyrody sporządza urzędowy lekarz weterynarii, sprawujący nadzór nad danym podmiotem. Na podstawie takiej dokumentacji organ naukowy weryfikuje w praktyce również warunki przetrzymywania dla okazów z Aneksu A. Rejestracja ma umożliwić zebranie informacji i sporządzenie dokumentacji poświadczającej posiadanie odpowiednich warunków przez dany podmiot.

Powstaje pytanie na podstawie jakiego aktu prawnego weryfikowane są warunki przetrzymywania, czy rzeczywiście lekarz kontroluje te warunki i czy przede wszystkim lekarze posiadają odpowiednią wiedzę w tym zakresie ?

Krajowe akty prawne, które mogą znaleźć tutaj zastosowanie to:

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2004 roku w sprawie warunków hodowli i utrzymywania poszczególnych grup zwierząt w ogrodach zoologicznych.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2004 roku w sprawie minimalnych warunków utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych.

Na pewno jest to problem do dyskusji bo z wstępnych analiz wynika, że powyższe rozporządzenia nie wydają się w pełni adekwatne do hodowli prywatnych. Poza tym warunki przetrzymywania powinny być również badane w sklepach zoologicznych i na giełdach. Wraz z weryfikacją tych warunków lekarze weterynarii powinni także żądać przedstawiania dokumentacji CITES, a w razie jej braku powiadamiać organy dochodzeniowo – śledcze.

Rejestracja hodowli ma również znaczenie z punktu widzenia wydawania zaświadczeń potwierdzających urodzenie zwierzęcia w hodowli i ułatwia na pewno prowadzenie postępowania dowodowego w rozumieniu K.p.a. Postępowanie takie może być właściwie przeprowadzone jedynie w przypadku, gdy właściwy lekarz sprawuje stałą kontrolę nad hodowlą.

Jak wiadomo przepisy Ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej przewidują współpracę Inspekcji z lekarzami weterynarii nie będącymi jej pracownikami (np. jeżeli chodzi o czynności pomocnicze). Należy zatem rozważyć zasadność i możliwości korzystania z tych przepisów.

5. Znakowanie

Na dzień dzisiejszy w Polsce obowiązek znakowania dotyczy okazów gatunków zamieszczonych w Aneksie A i wynika bezpośrednio z Rozporządzenia 1808/2001. Od spełnienia tego obowiązku rozporządzenie uzależnia np. możliwość ubiegania się o tzw. świadectwo z art. 10 dla okazów z Aneksu A pochodzących z hodowli i przeznaczonych do obrotu komercyjnego. Brak jest regulacji krajowych (a istnieją one w innych państwach członkowskich UE) odnoszących się do znakowania okazów gatunków z Aneksu B co należy uznać za problem konieczny do rozwiązania. Właściwy system znakowania warunkuje skuteczność kontroli rynku gatunkami zagrożonymi, bowiem właściwe informacje identyfikacyjne powinny być niezbędnym elementem dokumentacji świadczącej o legalnym pochodzeniu zwierząt.

5.1. Rozporządzenie 1808/2001

System znakowania okazów uregulowany jest w Art. 34 – 38 Rozporządzenia 1808/2001.

Co najważniejsze zgodnie z art. 34 ust. 1 żywe kręgowce (ssaki, ptaki, gady, płazy i ryby) z Aneksu A, które są zwolnione z zakazów dotyczących obrotu komercyjnego (na podstawie art. 8 ust. 3 Rozp. 338/97) czyli np. okazy pochodzące z hodowli, muszą być unikatowo oznakowane zgodnie z art. 36 niniejszego rozporządzenia zanim zostanie wydane świadectwo z art. 10 uprawniające do wprowadzenia do obrotu. Pełny opis oznakowania przedstawiony jest wtedy w rubryce 4 tego świadectwa.

Artykuł 36 z kolei stanowi, że do celów artykułu 34 ustęp 1 będą stosowane następujące postanowienia:

(a) urodzone i hodowane w niewoli ptaki będą znakowane zgodnie z ustępem 5

Ustęp 5: Urodzone i hodowane w niewoli ptaki będą znakowane za pomocą posiadającej unikatowe oznakowanie, bezszwowo zamkniętej obrączki nożnej, tzn. obrączki lub opaski w ciągłym obwodzie, bez jakichkolwiek przerw lub spoin, który nie został w żaden sposób zmieniony; w takim rozmiarze, że nie może być ona usunięta z ptaka, kiedy jego noga jest w pełni wyrosnięta, po tym jak została nałożona w pierwszych dniach życia ptaka i która została odpłatnie wyprodukowana do tego celu.

Jeżeli właściwy organ administracyjny ma pewność, że metoda ta nie może być zastosowana, z powodu fizycznych właściwości zwierzęcia lub właściwości dotyczących jego zachowania się, okaz oznakowany zostanie za pomocą posiadającego unikatowy numer, niezmiennego mikroczipowego transpondera odpowiadającego normom ISO 11784:1996 (E) i 11785:1996 (E);

(b) żywe kręgowce, inne niż urodzone i hodowane w niewoli ptaki, będą znakowane za pomocą posiadającego unikatowy numer, niezmiennego mikroczipowego transpondera odpowiadającego normom ISO 11784:1996 (E) i 11785:1996 (E) albo,

W przypadkach, w których właściwy organ administracyjny ma pewność, że metoda ta nie jest odpowiednia, z powodu fizycznych właściwości okazu/gatunku lub właściwości dotyczących jego zachowania się, okazy będą znakowane za pomocą posiadających unikatowy numer obrączek, opasek, przywieszek, tatuaży i tym podobnych, albo będą uczynione rozpoznawalnymi za pomocą wszelkich innych odpowiednich środków.

Artykuł 34 ustęp 1 nie będzie stosowany w sytuacji gdy właściwy organ administracyjny ma pewność, że fizyczne właściwości danego okazu, w chwili wydawania odpowiedniego świadectwa, nie pozwalają na zastosowanie jakiejkolwiek metody znakowania. Organ administracyjny, zobowiązany jest odnotować ten fakt w rubryce 20 świadectwa z art. 10 albo jeżeli jakaś metoda znakowania może być bezpiecznie zastosowana w późniejszym terminie, wprowadzi do rubryki odpowiednie zastrzeżenie.

Okazy, które zostały oznakowane mikroczipowym transponderem innym niż odpowiadający normom ISO 11784:1996 (E) i 11785:1996 (E), przed dniem 1 stycznia 2002 r. lub jedną z metod, o których mowa w ustępie 1 przed dniem 1 czerwca 1997 r., albo w zgodności z ustępem 4 przed ich wprowadzeniem do Wspólnoty, będą uważane za oznakowane w zgodności z ustępem 1.

W sytuacjach mających miejsce na terytorium Wspólnoty, w których znakowanie żywych zwierząt wymaga przymocowania przywieszki, opaski, obrączki lub innego przedmiotu, oznakowania części zwierzęcego ciała albo wszczepienia mikroczipowego transpondera, czynności powyższe przeprowadzane będą z należyтым poszanowaniem humanitarnej opieki, dobrego samopoczucia i naturalnego zachowania okazu, którego to dotyczy.

Właściwe organy Państw Członkowskich zobowiązane są uznawać metody znakowania zatwierdzone przez właściwe organy innych Państw Członkowskich zgodnie z artykułem 36.

Wyjątki:

Wyjątki od zakazów z art. 8 ust. 1 i przepisu art. 8 ust. 3 pkt (d) Rozp. 338/97 (czyli zakazów z zakresu obrotu komercyjnego oraz obowiązku uzyskania świadectwa art. 10) przewidziane są w art. 32 Rozp.1808/2001 i dotyczą m.in. kilkunastu gatunków ptaków urodzonych i wyhodowanych w niewoli.⁷

⁷ patrz załącznik 1

W myśl art. 32:

„Zakazy z artykułu 8 ustęp 1 Rozporządzenia (WE) Nr 338/97 i postanowienie artykułu 8 ustęp 3, iż zwolnienia od nich będą przyznawane poprzez wydanie świadectwa od przypadku do przypadku rozpatrując każdy przypadek osobno, nie będą stosowane do:

- (a) okazów urodzonych i hodowanych w niewoli zwierząt z gatunków wymienionych w załączniku VIII oraz ich mieszańców, o ile okazy **opatrzonych przypisami gatunków** są oznakowane zgodnie z artykułem 36 ustęp 1 niniejszego Rozporządzenia;(…)”

Gatunki przewidziane w Aneksie VIII rozporządzenia nie są opatrzone przypisami a więc w opinii autora nie trzeba ich znakować. Podobnie w wytycznych TRAFFIC stwierdza się, że Aneks VIII zawiera gatunki ptaków, które są hodowane w takich ilościach, że nie wydaje się konieczne ich unikatowe znakowanie.

Podsumowując, w myśl powyższych przepisów konieczne jest przede wszystkim właściwe funkcjonowanie systemu znakowania mikroczipowego oraz przygotowanie wytycznych odnośnie metod znakowania, obligatoryjnie dla przypadków wyszczególnionych w tych przepisach.

5.2. Regulacje i metody stosowane w innych państwach członkowskich

Z nowych państw członkowskich państwa, takie jak: Czechy, Węgry, Słowacja czy Słowenia, posiadają już zaawansowany system znakowania, oparty w odpowiednim zakresie na krajowych regulacjach prawnych obejmujących również okazy gatunków z Aneksu B. Znakowaniem zajmują się m.in. lekarze weterynarii, współpracujący z organami administracyjnymi i naukowymi.

Jednak rozwiązania odnośnie znakowania okazów z Aneksu B pochodzących z hodowli pozostają również wciąż tematem dyskusji na forum instytucji wspólnotowych i nie zostały jasno sprecyzowane. W konsekwencji w Polsce problemem dyskusyjnym i nadal nierozwiązanym pozostaje znakowanie okazów gatunków z Aneksu B, które jak wiadomo stanowią największą część obrotu komercyjnego.

Jak już była mowa w przypadku gdy metody znakowania zalecane w Rozporządzeniu WE (zamknięta obrączka dla ptaków i mikroczipy dla innych żywych kręgowców) nie mogą być bezpiecznie zastosowane, Państwa Członkowskie mogą wskazać alternatywne metody znakowania dla okazów z Aneksu A. Niektóre z nich opracowały wytyczne (np. Włochy) określające jakie metody znakowania mogą być wykorzystywane w stosunku do konkretnych gatunków i okazów, z kolei inne Państwa ustanowiły prawo krajowe (np. Austria, Niemcy) w zakresie znakowania zwierząt żywych oraz zatwierdzonych metod. W niektórych przypadkach wytyczne te wychodzą poza wymogi rozporządzeń wspólnotowych. Należy jednak pamiętać, że alternatywne metody znakowania wprowadzone w jednym z Państw Członkowskich powinny być uznawane przez organ administracyjny innego Państwa Członkowskiego (art. 38 ust. 1 Rozp. 1808/2001).

5.2.1. Identyfikacja fotograficzna jako alternatywna metoda znakowania stosowana w Niemczech.

W ramach prawodawstwa z zakresu ochrony gatunków rodzimych w Niemczech wypracowano specjalną regulację zawierającą wymogi odnośnie znakowania żywych kręgowców. Regulacja ta weszła w życie w styczniu 2001 r. i wymaga aby wszystkie żywe kręgowce wymienione w niej jako „szczególnie chronione” były unikatowo znakowane, nawet jeżeli nie są wykorzystywane do celów handlowych lecz przetrzymywane prywatnie. Co więcej, regulacja przewiduje kolejne szczegóły, np. jaki rozmiar obrączki powinien być używany w przypadku różnych gatunków ptaków. Jeżeli ze względu na dobrostan zwierzęcia, bezpieczne zastosowanie zalecanej metody nie jest możliwe, organy mogą tymczasowo wyłączyć okaz z spod wymogu znakowania (np. żółwie które ważą mniej niż 500 gramów). W innych sytuacjach organy mogą zaakceptować metody alternatywne np. techniki identyfikacji fotograficznej. Taka nieinwazyjna metoda została opracowana dla niektórych gatunków gadów np. *Geochelone radiata*, *Testudo hermanni*, *Testudo marginata*.

5.2.2. Wymóg znakowania żółwi w Wielkiej Brytanii.

W Wielkiej Brytanii, żółwie o plastronie nie dłuższym niż 100 mm uznaje się za zbyt małe aby znakować je mikroczipowym transponderem. W takich przypadkach Organ Administracyjny może wydać posiadaczowi okazu świadectwa „dla szczególnej transakcji” (zamiast świadectwa „dla szczególnego okazu”)⁸.

Świadectwa „dla szczególnej transakcji” stają się nieważne gdy żółw, który osiągnął 100 mm długości nie został oznakowany, ponieważ wtedy powinno zostać wydane nowe świadectwo zawierające informacje o mikroczipie. Jeżeli istnieją dowody (np. stanowisko lekarza weterynarii) na to, że fizyczne właściwości zwierzęcia uniemożliwiają bezpieczne zastosowanie jakiegokolwiek metody, fakt ten zostanie odnotowany w świadectwie.

5.2.3. Czechy

Uwagi ogólne:

- Ministerstwo wydało wytyczne metodologiczne w zakresie znakowania. Przewidują metody znakowania dla konkretnych gatunków.
- Znakowanie nie jest obowiązkowe jeżeli lekarz weterynarii stwierdzi, że zwierzę nie może zostać oznakowane, ze względu na powody zdrowotne. Istnieje problem z korupcją lekarzy weterynarii. Zgodnie ze stosownymi zmianami legislacyjnymi, Ministerstwo może wystąpić do innego lekarza weterynarii, aby stwierdził czy w rzeczywistości zwierzę nie może być znakowane z powyższych względów. Jeżeli opinia drugiego lekarza jest inna, Ministerstwo może zdecydować którą opcję wybrać.
- Każdy urząd Czeskiej Inspekcji Ochrony Środowiska posiada jeden lub dwa czytniki mikroczipowe.

Metody znakowania:

Ssaki - transponder, zdjęcia niezmiennych cech szczególnych (identyfikacja fotograficzna).

Ptaki - zamknięte obrączki (gatunki szczególnie chronione), otwarte obrączki, transponder, zdjęcie układu łusek na skórze stępu i palców.

Gady - transponder, zdjęcia niezmiennych cech szczególnych, wzór linii i plam na skórze, (identyfikacja fotograficzna).

Części pochodne - system przywieszek, dokumentacja.

5.2.4. Węgry

Na Węgrzech Rozporządzenie Komisji WE 1808/2001 ustanawia szczegółowe metody znakowania dla okazów gatunków z Aneksu A. Poza tym na szczeblu krajowym Dekret Rządowy 271/2002 (zmieniony Dekretami nr. 283/2004 i 340/2004) stanowi, że wszystkie okazy (wszystkie kręgowce z Aneksu A oraz ssaki, ptaki i żółwie – z pewnymi wyjątkami- z Aneksu B), które podlegają rejestracji muszą być znakowane bezszwowo zamkniętymi obrączkami i/lub transponderami mikroczipowymi (inne metody mogą być również dozwolone, o ile są zgodne z Rozporządzeniami WE).

⁸ Świadectwa z art. 10 „dla szczególnego okazu” są ważne przy pierwszej i wszystkich kolejnych sprzedażach żywego okazu kręgowca, ale mogą być wydane tylko dla unikatowo oznakowanych okazów lub w inny sposób jasno zidentyfikowanych zgodnie z rozporządzeniami wspólnotowymi. Świadectwo takie pozostaje przy zwierzęciu i jest ważne w całej UE. Świadectwo z art. 10 „dla szczególnej transakcji” jest natomiast ważne tylko przy jednej sprzedaży. Dlatego nabywca okazu musi uzyskać nowe świadectwo zanim wykorzysta okaz dla jakiegokolwiek celu komercyjnego.

W przypadku żółwi stosuje się również dokumentację fotograficzną (zamiast transponderów mikroczipowych) do momentu gdy okaz posiadał będzie karapaks o długości 10 cm.

5.2.5. Słowacja

Uwagi ogólne:

- Znakuje się również okazy ptaków z Aneksu B.
- Znakowanie przeprowadzane jest w obecności urzędnika urzędu rejonowego lub Państwowej Służby Ochrony Przyrody.
- Osoby zobowiązane do obecności w trakcie znakowania mogą zdecydować, że nie będą uczestniczyć przy danej czynności, ponoszą jednak odpowiedzialność tak jakby byli obecni i muszą podpisać świadectwo z numerem identyfikacyjnym oznakowania. Zaleca się aby byli obecni przy znakowaniu okazów z Aneksu A.
- Zazwyczaj znakuje się zamkniętymi obrączkami i mikroczipami.
- Organ naukowy jest pytany o najodpowiedniejszą metodę znakowania.
- W niektórych przypadkach, szczególnie jeżeli chodzi o ptaki (poniżej 100g) zaangażowani są również lekarze weterynarii.
- Organizuje się szkolenia dla lekarzy weterynarii w zakresie metod znakowania.

Metody znakowania:

Ssaki (Aneks A) - transponder mikroczipowy.

Ptaki urodzone i wychodowane w niewoli (Aneks A i B) - bezszwowo zamknięta obrączka.

Ptaki pozyskane z natury (Aneks A) - transponder mikroczipowy.

Gady (Aneks A i B) - transponder mikroczipowy, tatuaże, znaki, inne właściwe metody.

5.2.6. Słowenia

Uwagi ogólne:

- Znakuje się przy pomocy zamkniętych obrączek i transponderów mikroczipowych. W określonych przypadkach korzysta się z innych metod dokumentacji (opis (płeć, wiek, waga, długość), zdjęcie, rysunek). W przypadku ptaków drapieżnych i papug z Aneksu A w Organie Administracyjnym deponuje się również próbkę tkanki (np. pióra).
- Znakowanie nadzorowane jest przez AIC, autoryzowany urząd weterynaryjny w Słowenii.

Metody znakowania:

Ssaki (Aneks A i B) - transponder mikroczipowy (waga minimalna okazu zanim można go bezpiecznie wszczepić to 200 g), próbki tkanki deponuje się w Organie Administracyjnym (np. z włosów, krwi, futra).

Ptaki (Aneks A i B) - zamknięta obrączka (transponder mikroczipowy, waga minimalna okazu zanim można go bezpiecznie wszczepić to 200 g), otwarta obrączka, inna dokumentacja (opis (płeć, wiek, waga, długość) zdjęcie, rysunek).

Ptaki *Falconiformes*, *Psittaciformes* (Aneks A) - zamknięta obrączka, transponder mikroczipowy, otwarta obrączka, inna dokumentacja (opis (płeć, wiek, waga, długość) zdjęcie, rysunek), w przypadku okazów pochodzących z hodowli w Organie Administracyjnym deponuje się również próbkę tkanki (np. pióra).

Gady (Aneks A i B) - transponder mikroczipowy, inna dokumentacja (opis (płeć, wiek, waga, długość) zdjęcie, rysunek), minimalna waga okazu zanim można wszczepić mikroczip to 200 g.

6. Weterynaryjna kontrola graniczna

Art.4. Ustawy o weterynaryjnej kontroli granicznej:

1. „Każdą przesyłkę produktów lub przesyłkę zwierząt wprowadzaną z państw trzecich poddaje się weterynaryjnej kontroli granicznej.
2. Przesyłki produktów lub przesyłki zwierząt wprowadza się z państw trzecich przez graniczny posterunek kontroli, z uwzględnieniem przepisów prawa celnego oraz przepisów odrębnych.
3. Osoba odpowiedzialna za przesyłkę, z wyprzedzeniem co najmniej jednego dnia roboczego, informuje, w formie pisemnej lub za pomocą elektronicznych nośników informacji, urzędowego lekarza weterynarii w granicznym posterunku kontroli przejścia granicznego, przez które przesyłka zwierząt lub przesyłka produktów ma zostać wprowadzona, o przewidywanym czasie przywozu, rodzaju i ilości przywożonej przesyłki produktów lub przesyłki zwierząt.”

A zatem zgodnie z art. 4 osoba odpowiedzialna za przesyłkę powinna informować granicznego lekarza weterynarii o planowanym czasie przywozu. Obowiązek ten jest bardzo istotny z punktu widzenia przywozu okazów z gatunków CITES, ponieważ weterynaryjnej kontroli zwierząt z tych gatunków powinien dokonywać lekarz posiadający stosowną wiedzę w tym przedmiocie. Od 1 maja 2004 roku polscy lekarze graniczni nadzorują wprowadzanie okazów CITES na teren Unii Europejskiej. Ich rola w europejskim systemie kontroli wymaga zatem dużego zaangażowania oraz odpowiednich kwalifikacji.

Jeżeli weterynaryjna kontrola graniczna wykaze, że przesyłka zwierząt nie spełnia warunków określonych w przepisach ustawy lub przepisach odrębnych, lub taka kontrola wykaze inne nieprawidłowości, to graniczny lekarz weterynarii, po złożeniu wyjaśnień przez osobę odpowiedzialną za przesyłkę, wydaje decyzję w sprawie:

- 1) udzielenia zwierzętom schronienia, ich żywienia i pojenia, a jeżeli to niezbędne także leczenia albo
- 2) umieszczenia w stacji kwarantanny lub w izolacji, albo
- 3) odesłania, w określonym terminie, zwierząt poza terytorium Unii Europejskiej, jeżeli zdrowie zwierząt i ich dobro na to pozwolą (mogą to być wyjątkowe przypadki np. przesyłce towarzyszy dokumentacja CITES ale brak jest świadectwa zdrowia)

Powyższy przepis z Ustawy o weterynaryjnej kontroli granicznej (§35) koresponduje z Art. 62 ust.2 Ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym zatrzymane zwierzęta mogą być przekazywane do ogrodów zoologicznych lub ośrodków rehabilitacji zwierząt.

Zgodnie z Art. 62 Ustawy o ochronie przyrody:

1. Koszty transportu oraz utrzymywania roślin lub zwierząt, o których mowa w art. 61 ust. 1, przewożonych przez granicę państwa bez zezwolenia i zatrzymanych przez organy celne, ponosi Skarb Państwa, a ich rozliczenia dokonuje wojewoda właściwy ze względu na położenie podmiotu, któremu zostały przekazane zatrzymane rośliny lub zwierzęta.
2. Zatrzymane żywe rośliny lub zwierzęta mogą być przekazywane do ogrodów botanicznych, ogrodów zoologicznych lub ośrodków rehabilitacji zwierząt.
3. Minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, sposób postępowania z żywymi roślinami lub zwierzętami, o których mowa w ust. 1, oraz rozliczania kosztów, o których mowa w ust. 1, kierując się potrzebą zapewnienia właściwych warunków przetrzymania roślin i zwierząt.

Prace nad rozporządzeniem, o którym mowa w ust. 3 Art. 62 są już na zaawansowanym etapie uzgodnień międzyresortowych i powoli wypracowywana jest wersja ostateczna. Obecnie problem z przekazywaniem zatrzymanych zwierząt istnieje jednak nadal. Zalecana jest zatem współpraca w tym zakresie ze Służbą Celną, która posiada stosowne zorientowanie co do możliwości przekazania zwierząt i jest zobligowana do zabezpieczenia dowodów stanowiących przedmiot przestępstwa.

Należy zaznaczyć, że w przypadku przemytu bez zezwolenia zwierząt żywych, czyn będzie wypełniał znamiona przestępstwa z art. 128 pkt. 1 Ustawy o ochronie przyrody, przestępstwa z art. 46 Ustawy o weterynaryjnej kontroli granicznej z 27 VIII 2003 r. oraz wykroczenia z art. 47 tej Ustawy.

Art. 46. Kto, przywożąc lub przewożąc przesyłki zwierząt lub przesyłki produktów, nie przedstawi ich do weterynaryjnej kontroli granicznej lub kontroli weterynaryjnej w składach celnych, składach wolnocłowych lub magazynach znajdujących się w wolnych obszarach celnych, podlega grzywnie do 50 000 zł.

Art. 47. Kto, będąc osobą odpowiedzialną za przesyłkę:

1) nie informuje o zamiarze przywozu lub przewozu zwierząt lub produktów przez graniczny posterunek kontroli,

(...)

- podlega grzywnie.

Fakt ten należy odnotować w dokumentacji sprawy (powiadomić o nim należy Służbę Celną bądź stosownie Policję) bo będzie on miał znaczenie przy badaniu okoliczności mających wpływ na wymiar kary w świetle art. 53 K.k. i art. 115 § 2 K.k. Spotykamy się tu z czynem wyczerpującym znamiona przestępstw określonych w przepisach dwóch ustaw karnych. Sąd wymierza zatem karę na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą.

Zbieg z wykroczeniem będzie natomiast tzw. idealnym zbiegiem przepisów. W myśl art. 10 §1 Kodeksu Wykroczeń:

Jeżeli czyn będący wykroczeniem wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa, orzeka się za przestępstwo i za wykroczenie, z tym że jeżeli orzeczono za przestępstwo i za wykroczenie karę lub środek karny tego samego rodzaju, wykonuje się surowszą karę lub środek karny. W razie uprzedniego wykonania łagodniejszej kary lub środka karnego zalicza się je na poczet surowszych.

Powstaje także problem związany z przygotowaniem na wyznaczonych przejściach granicznych pomieszczenia przystosowanego do przetrzymywania okazów zwierząt objętych CITES, oraz z zaopatrzeniem w inne niezbędne urządzenia. Jak wiadomo z praktyki z zatrzymanymi zwierzętami, w tym należącymi do gatunków niebezpiecznych, działy się na przejściach granicznych różne rzeczy, co spowodowane było brakiem pomieszczeń czy odpowiedniego sprzętu.

W przypadku gdy żywy okaz gatunku wymienionego w Aneksach B i C pojawi się w punkcie wprowadzenia do Wspólnoty bez odpowiedniego ważnego zezwolenia lub świadectwa, okaz musi zostać zatrzymany i może ulec konfiskacie lub jeżeli odbiorca nie przyzna się do niego, właściwe organy Państwa Członkowskiego odpowiedzialne za punkt wprowadzenia mogą, gdy to stosowne, odmówić przyjęcia przesyłki i domagać się od przewoźnika zwrotu okazu do miejsca wysyłki

7. Warunki transportu

Urzędowi lekarze weterynarii są obowiązani kontrolować warunki, w jakich zwierzęta są transportowane. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 6 października 2003 roku w sprawie szczegółowych warunków i sposobu transportu zwierząt w § 30. 1. postanawia, że zwierzęta objęte Konwencją o Międzynarodowym Handlu Dzikimi Zwierzętami i Roślinami Gatunków Zagrożonych Wyginięciem powinny być transportowane zgodnie z postanowieniami tej Konwencji.

Chodzi tu o Rezolucję Konferencji Stron Konwencji nr 10.21, w której państwa Strony zaleciły aby transport odbywał się zgodnie z Wytycznymi dla transportu i przygotowania do przesyłki żywych dzikich zwierząt i roślin CITES.

Natomiast w przypadku transportu drogą lotniczą zwierzęta powinny być przewożone w kontenerach, zagrodach lub przegrodach (klatkach) odpowiednich dla poszczególnych gatunków, z uwzględnieniem wymagań, określonych przez Międzynarodowe Zrzeszenie Przewoźników Lotniczych (IATA), ogłaszanych zgodnie z ustawą z dnia 3 lipca 2002 roku - Prawo lotnicze.

Zapewnienie odpowiednich warunków transportu jest kwestią bardzo istotną dla dobrostanu zwierząt. **Rozp. 338/97 w art. 9 pkt 5 wyraźnie podkreśla konieczność przestrzegania przepisów wspólnotowych z zakresu ochrony zwierząt podczas transportu.** Przepisy te zawarte są w Dyrektywie Rady z 19 listopada 1991 roku o ochronie zwierząt podczas transportu, transponowanej do polskiego porządku prawnego właśnie w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 6 października 2003 roku w sprawie szczegółowych warunków i sposobu transportu zwierząt. Na podstawie stosownych wytycznych graniczny lekarz weterynarii będzie mógł stwierdzić ewentualne naruszenie przepisów Ustawy o ochronie zwierząt. Trzeba podkreślić, że w ponad 50% przypadków przemykane zwierzęta są transportowane w warunkach, które spełniają przesłanki przestępstwa z art. 35 Ustawy o ochronie zwierząt w związku z art. 6 tej ustawy.

Art. 35

Ust. 1. Kto zabija, uśmierca zwierzę albo dokonuje uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów art. 6 ust. 1 (Nieuzasadnione lub niehumanitarne zabijanie zwierząt oraz znęcanie się nad nimi jest zabronione) albo znęca się nad nim w sposób określony w art. 6 ust. 2 (Przez znęcanie się nad zwierzętami należy rozumieć zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień, a w szczególności: transport zwierząt (...), przenoszenie lub przepędzanie zwierząt w sposób powodujący ich zbędne cierpienie i stres; utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego niechlujstwa oraz w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji – przyp. autora) - podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywnie.
Ust. 2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Przepisy powyższe sankcjonują m.in. naruszenie przewidziane w art. 16 ust.1 pkt (f) Rozporządzenia 338/97, a mianowicie wysyłkę żywych okazów bez poczynienia odpowiednich przygotowań mających na celu zmniejszenie ryzyka uszkodzenia, szkody dla zdrowia lub okrutnego traktowania.

Problemy:

Paragraf a) rekomendacji Rezolucji Konferencji Stron 10.21 stanowi, że Strony powinny podjąć środki w celu implementacji Wytycznych dla transportu i przygotowania do przesyłki żywych dzikich zwierząt i roślin. Jednak wytyczne te, opublikowane w 1980 i dostępne na stronach Sekretariatu CITES, są powszechnie uznawane za nieaktualne. Nie są przetłumaczone poza tym na język Polski. Dlatego paragrafy d) i e) Rezolucji stanowią, że corocznie aktualizowane i łatwo dostępne Regulacje IATA powinny być stosowane jako odniesienie również dla innych środków transportu. Komitet ds. Zwierząt zdecydował zatem skupić się na dalszych pracach odnośnie adaptacji Regulacji IATA oraz na zapewnieniu doradztwa stronom eksportującym żywe zwierzęta.

W rezultacie Państwa Strony stosują do transportu lądowego wytyczne IATA, które zgodnie z naszym krajowym rozporządzeniem powinny być publikowane na podstawie ustawy Prawo lotnicze. Jednak z ustaleń autora wynika, że nie są publikowane i w ogóle tłumaczone.

Problem wytycznych dla transportu żywych zwierząt stał się przedmiotem stosownych decyzji podczas ostatniej Konferencji Stron Konwencji Waszyngtońskiej, która odbyła się w październiku 2004 w Bangkoku.

Strony przyjęły dwie nowe Decyzje, które powinny zostać zrealizowane do czasu Konferencji 14, która odbędzie się w 2007 r. Decyzja 13.88 jest kontynuacją prac, które Komitet ds. Zwierząt rozpoczął w 2002 r. Decyzja 13.89 zobowiązuje natomiast Komitet ds. Zwierząt, we współpracy z Komitetem ds. Roślin oraz Sekretariatem CITES, do dokładnej analizy i zaktualizowania Rezolucji 10.21.

Decyzja 13.88

“Komitet ds. Zwierząt, we współpracy z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i Sekretariatem powinien:

- a) opracować rekomendacje odnośnie transportu żywych zwierząt drogą, koleją lub statkiem oraz odnośnie opłacalnych opcji kontenerów i materiałów opakowaniowych dla wszystkich środków transportu tak aby, gdzie to stosowne uzupełnić wytyczne IATA.
- b) pomagać w identyfikacji modelowych praktyk dotyczących transportu i przygotowania przesyłek żywych dzikich zwierząt, oraz opracować rekomendacje dla Stron odnośnie właściwego przygotowania, obchodzenia się i transportu żywych zwierząt zwłaszcza dla państw eksportu.
- c) przedstawić sprawozdanie z wykonania niniejszej decyzji podczas 14 Konferencji Stron.”

Decyzja 13.88

“Komitet ds. Zwierząt, w konsultacji z Komitetem ds. Roślin oraz Sekretariatem powinien:

- a) podjąć się przeglądu Rezolucji 10.21 w sprawie Transportu żywych zwierząt, w celu m.in.
 - i) zrewidowania wymagań odnośnie zbierania, przekazywania i analizy danych o śmiertelności i urazach lub szkodzie dla zdrowia przy transporcie żywych zwierząt, odnośnie krajowych środków adresowanych do Stron oraz obowiązków sprawozdawczych; oraz
 - ii) wprowadzenia odniesienia dla transportu żywych roślin; oraz
 - iii) wyjaśnienia w jaki sposób wytyczne IATA mogą być mechanizmami, dzięki którym dostarczy się zaktualizowanych wytycznych dla transportu żywych zwierząt i roślin CITES, w miejsce Wytycznych dla transportu i przygotowania do przesyłki żywych dzikich zwierząt i roślin CITES; oraz
- b) przedstawić sprawozdanie z wykonania niniejszej decyzji podczas 14 Konferencji Stron.”

Możemy oczekiwać, że zgodnie z powyższymi decyzjami kwestia ta zostanie rozwiązana do czasu kolejnej Konferencji Stron tym bardziej, że z korespondencji przekazanej ostatnio REC przez Sekretariat CITES wynika, że prace rzeczywiście trwają a stosowne organizacje i eksperci wykonują już konieczne analizy.

Do oceny subiektywnej pozostawiamy kwestię na ile w dniu dzisiejszym potrzebne są wytyczne do stwierdzenia spełnienia przesłanek przestępstwa z art. 35 Ustawy o ochronie zwierząt, niekiedy przypadki będą bowiem oczywiste. Poza tym zawsze w przypadkach dyskusyjnych należy skorzystać z opinii biegłego weterynarza. W przypadku zbiegu przestępstwa z art. 128 pkt. 1 Ustawy o ochronie przyrody (przewóz bez zezwolenia) z przestępstwem z art. 35 Ustawy o ochronie zwierząt mamy do czynienia z tzw. zbiegiem rzeczywistym przestępstw. Zbieg rzeczywisty daje podstawę do orzeczenia kary łącznej.

8. Odpowiedzialność za nielegalne czynności handlowe na rynku wewnętrznym. Rola dowodowa zaświadczeń o urodzeniu w niewoli w postępowaniach karnych.

Zgodnie z art. 128 pkt 2 lit. d Ustawy o ochronie przyrody

Kto:

*narusza przepisy prawa Unii Europejskiej dotyczące ochrony gatunków dziko żyjących zwierząt i roślin w zakresie regulacji obrotu nimi poprzez: oferowanie zbycia lub nabycia, nabywanie lub pozyskiwanie, używanie lub wystawianie publicznie w celach zarobkowych, zbywanie, przetrzymywanie lub przewożenie w celu zbycia okazów określonych gatunków roślin lub zwierząt.
- podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

Sankcja z art. 128 pkt 2 lit. d jest szczególnie istotna z punktu widzenia zwalczania nielegalnego handlu na rynku wewnętrznym (giełdy, sklepy zoologiczne).

Zachowanie się sprawcy przestępstwa z art. 128 pkt 2 lit. d zostało określone jako oferowanie zbycia (sprzedaży – przyp. autora) lub nabycia, nabywanie lub pozyskiwanie, używanie lub wystawianie publicznie w celach zarobkowych, zbywanie (sprzedaż – przyp. autora), przetrzymywanie lub przewożenie w celu zbycia okazów określonych gatunków roślin lub zwierząt w sposób naruszający przepisy prawa Unii Europejskiej. Właściwe w tym zakresie przepisy prawa Unii Europejskiej to art. 8 Rozporządzenia 338/97.

„Oferowanie do sprzedaży” oznacza oferowanie do sprzedaży lub wszelkie działanie, które można by w uzasadniony sposób uznać za ofertę sprzedaży, w tym reklamę lub dokonanie ogłoszenia sprzedaży lub zaproszenie do pertraktacji; (art. 2 (i) Rozp. 338/97)

„Sprzedaż” oznacza wszelki rodzaj sprzedaży. Do celów niniejszego rozporządzenia najem, handel wymienny lub zamianę uważa się za sprzedaż; wyrażenia pokrewne rozumie się w podobny sposób; (art. 2 (p) Rozp. 338/97)

Okazy gatunków z Aneksu A

Zgodnie z Art. 8 ust. 1 Rozp. 338/97 zakazane jest kupno, oferowanie kupna, pozyskiwanie do celów handlowych, wystawianie na widok publiczny do celów handlowych, wykorzystywanie dla zysku, sprzedaż, przechowywanie w celu sprzedaży, oferowanie do sprzedaży lub transport w celu sprzedaży okazów gatunków wymienionych w Aneksie A.

W myśl ust. 3 pkt (d) art. 8 Organ Administracyjny Państwa Członkowskiego (Ministerstwo Środowiska - po konsultacji z kompetentnym Organem Naukowym- art. 29 ust. 2 Rozp. 1808/2001), w którym znajdują się okazy, może po indywidualnym rozpatrzeniu sprawy przyznać zwolnienie od powyższych zakazów poprzez wydanie tzw. „świadectwa art. 10”.

Zwolnienie takie może dotyczyć m.in. zwierząt gatunków z Aneksu A, które urodziły się i zostały wyhodowane w niewoli. Takie zwierzęta, części lub produkty pochodne traktuje się zgodnie z przepisami dotyczącymi okazów z Aneksu B (art. 7 ust. 1 lit. a Rozporządzenia 338/97).

Wyjątki od zakazów z art. 8 ust. 1 i przepisu art. 8 ust. 3 pkt d Rozp. 338/97 przewidziane są w art. 32 Rozp. 1808/2001 i dotyczą kilkunastu gatunków ptaków urodzonych i wyhodowanych w niewoli⁹, zamieszczonych w Aneksie VIII do Rozp. 1808/2001, sztucznie rozmnożonych okazów roślin oraz przetworzonych okazów (np. wyrobów jubilerskich, dzieł sztuki), które zostały wykonane przynajmniej 50 lat przed wejściem w życie Rozporządzenia 338/97 (szerzej patrz: art. 2w Rozp. 338/97). W tych przypadkach żadne świadectwo wspólnotowe nie jest wymagane – ale traktuje się je jak z okazy gatunków z Aneksu B.

⁹ Gatunki te przedstawia załącznik nr 1 opracowania.

Okazy gatunków z Aneksu B

Zgodnie z art. 8 ust. 5 Rozp. 338/97 zakazy, określone w ust. 1 Artykułu 8 Rozp. 338/97, mają również zastosowanie do okazów gatunków wymienionych w Aneksie B, z wyjątkiem przypadków, w których można udowodnić w sposób zadowalający przed właściwym organem danego Państwa Członkowskiego, że takie okazy zostały pozyskane, a jeśli pochodzą spoza Wspólnoty, że zostały wprowadzone na ten obszar, zgodnie z prawodawstwem obowiązującym w zakresie ochrony dzikiej fauny i flory.

Co najważniejsze - zgodnie z przepisem Art. 8 ust. 5 Rozp. 338/97 ciężar dowodu spoczywa na sprawcy, który musi udowodnić legalność pochodzenia okazów, a jeśli nie będzie w stanie tego zrobić to popelni przestępstwo z art. 128 pkt 2 lit. d w związku z art. 8 Rozp. 338/97.

Sankcja z art. 128 pkt. 2 lit. d będzie stosowana w sytuacji gdy sprawca oferuje zbycie (sprzedaż) lub nabycie, nabywa lub pozyskuje, używa lub wystawia publicznie w celach zarobkowych, zbywa (sprzedaje), przetrzymuje lub przewozi w celu zbycia (sprzedaży) okazy z Aneksów A lub B i nie jest w stanie udowodnić, że takie okazy zostały pozyskane, a jeśli pochodzą spoza Wspólnoty, że zostały wprowadzone na ten obszar, zgodnie z prawodawstwem obowiązującym w zakresie ochrony dzikiej fauny i flory.

Sankcji podlega zatem zarówno ten co sprzedaje jak i kupujący – **ale przepisy przewidują tylko winę umyślną.**

Generalna zasada wynikająca z art. 8 Kodeksu karnego jest taka, że występki (powyższe zagrożenie karą kwalifikuje omawiane czyny do tej właśnie kategorii czynów przestępczych) można popełnić także nieumyślnie jeżeli ustawa tak stanowi. Inaczej jest w przypadku wykroczeń, które mogą być popełniane zarówno umyślnie jak i nieumyślnie, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, godzi się na to.

Czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć.

Postać winy jest bardzo istotna co będzie jeszcze przedmiotem szczegółowego omówienia przy przestępstwach przeciwko wiarygodności dokumentów.

Obowiązującym prawodawstwem w zakresie ochrony dzikiej fauny i flory, o którym mowa w art. 8 ust. 5 Rozp. 338/97 są wszystkie właściwe przepisy prawa wspólnotowego, międzynarodowego i krajowego. Jeżeli sprawca stara się udowodnić, że okazy zostały legalnie wprowadzone na teren Wspólnoty to musi przede wszystkim przedstawić odpowiedni dowód z dokumentu, czyli zezwolenie importowe.

W przypadku, gdy podejrzany będzie próbował dowieść, że okazy zostały legalnie pozyskane, czyli generalnie, że pochodzą z hodowli wtedy sprawa się komplikuje. Kluczowym dowodem będzie tutaj zaświadczenie o urodzeniu w hodowli lub badanie DNA. Testy DNA są w Polsce wykonywane przez specjalistyczne laboratoria, a koszty ich przeprowadzenia wynoszą ok. 200 PLN .

W przypadku nie posiadania przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami (np. podmiot na giełdzie, sklep zoologiczny, hodowla) dokumentacji stwierdzającej legalność pochodzenia okazów, zostanie wszczęte postępowanie w sprawie o wykroczenie (wykroczeniem jest brak lub nieprzekazanie dokumentacji). Okazy muszą zostać jednak zatrzymane i przekazane do ogrodu zoologicznego lub ośrodka rehabilitacji, ponieważ będą stanowiły dowód w drugim postępowaniu w sprawie o przestępstwo z art. 128 pkt 2 lit. (d) Ustawy o ochronie przyrody w związku z art. 8 Rozporządzenia 338/97.

Rozpoczną się zatem dwa postępowania – w sprawie o wykroczenie oraz postępowanie w sprawie o przestępstwo, które może zakończyć się albo wniesieniem aktu oskarżenia albo ustaleniem, że nie został popełniony czyn zabroniony.

Aby uwolnić się od odpowiedzialności podejrzany musi dowieść np., że okazy pochodzą z hodowli – tylko że w generalnie przypadku pochodzenia z hodowli, możliwe raczej będzie tylko dowiedzenie przodków przez badania bo podejrzany dokumentacji nie posiada, a retrospektywnego zaświadczenia lekarz nie może wydać.

Jeżeli jednak osoba, przeciwko której toczy się postępowanie wyjaśniające (np. nie związane z brakiem dokumentacji), przedstawia zaświadczenie o urodzenie w hodowli konieczna może stać **weryfikacja przez organ dochodzeniowo- śledczy zasadności wydania zaświadczenia o pochodzeniu z hodowli.**

A zatem w trakcie ewentualnego postępowania przygotowawczego w uzasadnionych przypadkach organy dochodzeniowe będą weryfikowały zaświadczenia pod kątem możliwości uzyskania prychówku przez konkretną hodowlę. Weryfikacja wymagać będzie oględzin hodowli dokonanych przez biegłego, będącego w stanie stwierdzić czy rzeczywiście rzeczony okazy pochodzą od danego stada zarodowego. I tutaj możliwe jest skorzystanie z testów DNA (patrz art. 25 Rozp. 1808). Zdarzają się bowiem w praktyce obrotu sytuacje, w których sprzedający dysponuje zaświadczeniem o urodzeniu w hodowli wystawionym przez urzędowego lekarza weterynarii, jednak w rzeczywistości w świetle opinii ekspertów okoliczności faktyczne wskazują na wyłudzenie poświadczenia nieprawdy.

9. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów oraz inne właściwe przepisy karne

Art. 272 Kodeksu karnego

Kto wyłudza poświadczenie nieprawdy przez podstępne wprowadzenie w błąd funkcjonariusza publicznego lub innej osoby upoważnionej do wystawienia dokumentu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Przepis ten jest istotny z punktu widzenia m.in. naruszenia z punktu c) Art. 16 Rozp. 338/ 97, zgodnie z którym sankcjonowane musi być:

c) złożenie nieprawdziwego oświadczenia lub świadome przedstawienie fałszywych informacji w celu uzyskania zezwolenia lub świadectwa; (np. świadectwa z art. 10 dla okazów z Aneksu A pochodzących z hodowli, wydawanego przez Ministerstwo Środowiska na podstawie zaświadczenia urzędowego lekarza weterynarii)

oraz oczywiście odnośnie wszystkich przypadków wyłudzenia zaświadczenia o urodzeniu w hodowli.

„Art. 272 określa odpowiedzialność za wyłudzenie poświadczenia nieprawdy (zwane niekiedy „fałszem intelektualnym pośrednim”) przez podstępne wprowadzenie w błąd funkcjonariusza publicznego lub innej osoby uprawnionej do wystawienia dokumentu. Należy przyjąć, że wprowadzenie w błąd musi dotyczyć okoliczności mającej znaczenie prawne, gdyż należy to do znamion poświadczenia nieprawdy (patrz art. 271), które sprawca wyłudza.

Zachowanie sprawcy polega na podjęciu podstępnych zabiegów zmierzających do uzyskania dokumentu potwierdzającego nieprawdziwą, a korzystną dla sprawcy okoliczność mającą znaczenie prawne. Sprawca może przy tym wprowadzać wystawcę dokumentu w błąd bezpośrednio przez dostarczenie fałszywych informacji lub dokumentów albo pośrednio, np. przy pomocy innych osób potwierdzających nieprawdziwe informacje. Istotę przestępstwa wypełnia wprowadzenie w błąd osoby uprawnionej do wystawienia dokumentu, którym poświadcza w nim nieprawdę działając w dobrej wierze.

Przestępstwa określonego w art. 272 można się dopuścić jedynie umyślnie – w zamiarze bezpośrednim wyłudzenia poświadczenia nieprawdy.

Omawiane przestępstwo ma charakter materialny i jest dokonane z momentem zrealizowania skutku w postaci wyłudzenia poświadczenia nieprawdy tj. uzyskania takiego dokumentu. Bezskuteczne działania, które nie doprowadziły do uzyskania dokumentu poświadczającego nieprawdę, stanowią jedynie usiłowanie tego przestępstwa (usiłowania jest również karalną formą popełnienia przestępstwa).¹⁰

Lekarze weterynarii muszą zatem uważać aby sami nie popełnili przestępstwa –**Art. 271 – czyli przestępstwa poświadczenia nieprawdy.**

Art. 271 stanowi że:

§ 1. Funkcjonariusz publiczny lub inna osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, która poświadcza w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

„Przepisy art. 271 określają odpowiedzialność za poświadczenie nieprawdy, zwane fałszem intelektualnym. Nie chodzi tu o zamach na autentyczność dokumentu, jak w przypadku fałszerstwa z art. 270, lecz na jego wiarygodność w aspekcie stwierdzenia okoliczności mających znaczenie w obrocie prawnym.”¹¹

Co najważniejsze przestępstwa poświadczenia nieprawdy można się dopuścić jedynie umyślnie co jak już była mowa oznacza że sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, godzi się na to. Są to tzw. zamiary bezpośredni lub ewentualny. Z oczywistych względów omówimy tutaj zatem kwestie na które należy zwrócić uwagę w związku z możliwością popełnienia przestępstwa w zamiarze ewentualnym.

„Zamiar ewentualny polega na tym, że sprawca wprawdzie nie chce popełnić czynu zabronionego, ale przewidując realną możliwość jego popełnienia godzi się na to. Jest to szczególna konstrukcja prawna, która odbiega od ustaleń psychologii, a także potocznego rozumienia zamiaru, wiążących jego zaistnienie z chęcią realizacji określonego celu.”¹² Godzenie się sprawcy może dotyczyć dlatego samej możliwości zrealizowania znamion czynu zabronionego np. gdy sprawca przypuszcza, że poświadcza nieprawdę i godzi się z tą możliwością, np. w związku z mało wiarygodnymi oświadczeniami wnioskodawcy bądź ustaleniami oględzin.

„Ustalenie, czy sprawca istotnie godził się na zrealizowanie znamion czynu zabronionego nie jest jednak sprawą prostą. Procesu „godzenia się „, nie da się domniemywać i należy wykazać, że zachodzi on w psychice sprawcy. Jest to tym bardziej istotne, że w wypadku świadomej nieumyślności (lekkomyślności) sprawca także przewiduje możliwość popełnienia czynu zabronionego, lecz przypuszcza że tego uniknie.”¹³

Lekkomyślność jednak w przypadku tego przestępstwa nie jest karalna.

W świetle powyższych komentarzy przy wydawaniu zaświadczeń o urodzeniu w hodowli trzeba zatem pamiętać aby być w stanie wykazać, że przeprowadziło się właściwe postępowanie dowodowe w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania administracyjnego.

¹⁰ Marek Andrzej, Kodeks karny - Komentarz, ABC 2005 str. 565 - 566

¹¹ ibidem str. 563

¹² ibidem str. 129

¹³ ibidem str. 130

Ze względów czasowych czy merytorycznych w praktyce bywa tak, że powiatowy lekarz weterynarii wydaje takie zaświadczenia np. w oparciu o oświadczenie lekarza weterynarii opiekującego się daną hodowlą, co jest sytuacją dość dyskusyjną aczkolwiek pod pewnymi warunkami (zaznaczenie tego faktu w zaświadczeniu) raczej dopuszczalną. Niemniej jednak stosowanie takiego rozwiązania stanowiło naruszenie nieobowiązującej Ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej. Urzędowy lekarz weterynarii nie mógł bowiem poświadczając w dokumencie weterynaryjnym danych, których sprawdzenie nie jest możliwe, podpisywać dokumentów weterynaryjnych *in blanco*, lub dokumentów dotyczących towarów, których nie kontrolował.

Zgodnie z Art. 7. K.p.a. „w toku postępowania organy administracji publicznej podejmują wszelkie kroki niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli”. Jak wiadomo jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. W szczególności dowodem mogą być dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych oraz oględziny. W przypadkach, o których mówimy oględziny czy skorzystanie w wątpliwych sprawach z opinii biegłego na podstawie art. 84 k.p.a pozwolą na zapewnienie, że dane postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone właściwie.

Inne przepisy Kodeksu Karnego które mogą znaleźć zastosowanie w przedmiotowej dziedzinie to:

Art. 273 – używanie dokumentu poświadczającego nieprawdę

Art. 273

Kto używa dokumentu określonego w art. 271 lub 272, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2

czy fałszerstwo z Art. 270:

Kto w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.(...)

Zakres przykładowych form sprawczych przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów jest w omawianej dziedzinie bardzo szeroki i nie ma sensu próbować omówić wszystkich możliwych sytuacji.

Poza tym w określonych przypadkach spełnione mogą zostać przesłanki z art. 231 K.k. w myśl którego:

§ 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Podmioty oferujące do sprzedaży żywe zwierzęta (np. na giełdach zoologicznych) przetrzymują je często w warunkach, które wypełniają znamiona przestępstwa z art. 35 Ustawy o ochronie zwierząt (poupychane w kartonowych pudłach, bez względu na warunki atmosferyczne, tak aby w razie kontroli, towar można było szybko ukryć).

O jakich przypadkach inspektorzy powinni powiadamiać organy dochodzeniowe?

- usiłowanie wyłudzenia poświadczenia nieprawdy, szczególnie jeżeli w postępowanie administracyjne został zaangażowany biegły i/lub np. na podstawie oględzin stwierdzono, zaistnienie powyższego czynu
- podejrzanе hodowle, czy generalnie wszelkie okoliczności (w tym niewiarygodne oświadczenia) mogące świadczyć o przestępstwach przeciwko zagrożonym gatunkom i wiarygodności dokumentów.

Jeżeli chodzi o zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa to proponujemy składać je bezpośrednio do właściwej prokuratury rejonowej. Jednak należy zaznaczyć, że Policja która będzie w praktyce prowadziła postępowanie przygotowawcze jest obecnie bardzo zainteresowana współpracą w tym zakresie, przy czym koordynatorzy ds. CITES zostali ustanowieni w komendach wojewódzkich. Zatem warto byłoby informować właśnie ich o podejrzanych sprawach bo ewentualne postępowanie przygotowawcze prowadzone np. przez lokalny wydział dochodzeniowo – śledczy przybrałoby wtedy efektywniejszą postać. Nie można również zapominać o najlepiej przygotowanych merytorycznie funkcjonariuszach służby celnej. Szczególnie dotyczy to koordynatorów ds. CITES w Izbach Celnych, kompetentnych do udziału w postępowaniu w przypadkach, gdy zachodzi podejrzenie że okazy zostały wprowadzone na polski obszar celny z naruszeniem przepisów.

Gatunki z Aneksu VIII Rozp. 1808/2001 objęte wyjątkami od zakazów z art. 8 ust. 1 i art. 8 ust. 3 pkt (d) Rozp. 338/97 (czyli zakazów z zakresu obrotu komercyjnego oraz obowiązku uzyskania świadectwa art. 10). Okazy tych gatunków nie muszą być znakowane.

ANSERIFORMES

Anatidae

Anas laysanensis - kaczka laysońska
Anas querquedula – cyranka
Aythya nyroca – podgorzałka
Branta ruficollis - bernikla rdzawoszyja
Branta sandvicensis - gęś hawajska
Oxyura leucocephala – sterniczka

GALLIFORMES

Phasianidae

Catreus wallichii - bażant himalajski
Colinus virginianus ridgwayi - przepiór wirginijski
Crossoptilon crossoptilon - uszak biały
Crossoptilon mantchuricum - uszak brunatny
Lophophorus impejanus - olśniak himalajski
Lophura edwardsi - bażant annamski, kiściec annamski
Lophura swinhoii - kiściec tajwański, bażant tajwański
Polyplectron emphanum - wieloszpón lśniący
Syrnaticus ellioti - bażant kasztanowaty
Syrnaticus humiae - bażant birmański
Syrnaticus mikado - bażant tajwański, bażant mikado

COLUMBIFORMES

Columbidae

Columba livia - gołąb skalny

PSITTACIFORMES

Psittacidae

Cyanoramphus novaezelandiae - modrolotka czerwonooczelna
Psephotus dissimilis - świergotka czarnogłowa

PASSERIFORMES

Fringillidae

Carduelis cucullata - czyż czerwony

ZAŚWIADCZENIE O URODZENIU W HODOWLI nr
wydawane w związku z przepisami dotyczącymi ochrony gatunków dzikiej fauny
w drodze regulacji handlu nimi

1. Hodowca	
imię i nazwisko lub nazwa:	
adres:	
numer hodowli i organ rejestrujący (jeśli zarejestrowana):	

2. Gatunek	
nazwa naukowa:	
nazwa potoczna:	

3. Zaświadczenie wydawane dla (jedno zaświadczenie tylko dla jednego rodzaju):	
☐ osobników żywych	☐ osobników martwych (preparaty itp.)

4. Liczba osobników:				
żeńskich:	męskich:	obojniaczych:	płci nieznaney:	łącznie:

5. Daty (dd.mm.rrrr)	
urodzenia (wyklucia itp.):	kontroli weterynaryjnej miotu:

6. Opis indywidualnego oznakowania osobników (jeśli zastosowano) i cech szczególnych (jeśli możliwe do określenia)			
<i>l.p.</i>	<i>pleć</i>	<i>oznakowanie (np. nr chipu)</i>	<i>cechy szczególne</i>
1.			
2.			
...			

7. Miejsce zapłodnienia lub (w przypadku rozmnażania bezpłciowego) powstania zarodka		
☐ nieznanne	☐ na wolności	☐ w hodowli, w której okaz się urodził
☐ w innej hodowli lub innym środowisku kontrolowanym - podać w jakim:		
☐ inne - podać jakie:		

8. Czy do stada hodowlanego są wprowadzane osobniki pochodzące z wolności?		
☐ nie wiadomo	☐ nie	☐ tak – liczba takich osobników:, ich % w stadzie:
cel wprowadzenia tych osobników do stada:		
☐ utworzenia stada hodowlanego	☐ wykorzystanie zwierząt skonfiskowanych	
☐ zapobieżenie lub zmniejszenie skali szkodliwego chowu wsobnego		☐ nieokreślony
☐ w innym celu – podać w jakim:		
inne uwagi dotyczące wprowadzania z wolności:		

(w kolejnym punkcie należy podać źródło i sposób pozyskania tych osobników)

9. Sposób utworzenia stada hodowlanego – źródło osobników rodzicielskich

(Podać możliwie szczegółowo źródło i czas pozyskania osobników rodzicielskich, a jeśli konkretne osobniki rodzicielskie nieznane (np. jeśli nie wiadomo, który z samców stada jest ojcem) – całego stada hodowlanego. Należy powołać się na dokumenty świadczące o legalnym pochodzeniu każdego z osobników. Jeśli dokumentów brak – należy to również zaznaczyć, podając deklarowane przez hodowcę źródło i czas pozyskania osobnika).

Lp.	kiedy pozyskano	źródło osobników	dokumenty lub źródło danych
1. matka*			
2. ojciec*			
3.			
4.			
5.			
...			
...			
...			
...			
...			
...			

* wykreślić, jeśli nie dotyczy

10. Minimalna liczba pokoleń uzyskanych w środowisku kontrolowanym z tego stada hodowlanego:

nieznana znana – co najmniej:

źródło informacji o liczbie uzyskanych pokoleń (np. świadczące o tym dokumenty):

jeśli liczba pokoleń nieznana, lub mniejsza od 2, zaznaczyć, czy:

- stado jest zarządzane w sposób, który okazał się skuteczny i niezawodny w wytworzeniu potomstwa drugiego pokolenia w środowisku kontrolowanym
- stado nie jest zarządzane w sposób, który okazał się skuteczny i niezawodny w wytworzeniu potomstwa drugiego pokolenia w środowisku kontrolowanym

krótko uzasadnić ocenę (podać główne warunki i metody stosowanego sposobu zarządzania):

11. Inne uwagi:**12. Organ wydający:**

.....
miejsce wydania i data

.....
pieczęć i podpis

Projekt opracowany przez PTOPI „Salamandra” – wersja 03. Uwagi proszę przysyłać pod adres andrzej@salamandra.org.pl